

54. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане
11–15. IX 2024.

Међународни научни скуп

КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИСИ,
МАНИФЕСТАЦИЈЕ И НАГРАДЕ

*

ВРСТЕ РЕЧИ У КОНТЕКСТУ ЈЕЗИЧКИХ
ПРОМЕНА

*

СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ, НАУКА И ПУБЛИЦИСТИКА
У ПРЕВОДУ

Тезе и резимеи

11–15. IX 2024.

Београд

Међународни славистички центар
Филолошки факултет
Београд, 2024.

Тезе и резимеи:
припрема, приређивање и коректура,
Катарина Тодоровић

Уредници:
Бошко Сувајцић и Александар Милановић

**КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИСИ,
МАНИФЕСТАЦИЈЕ И НАГРАДЕ**

*

**ВРСТЕ РЕЧИ У КОНТЕКСТУ
ЈЕЗИЧКИХ ПРОМЕНА**

Димка САВОВА (Софија)

*Валенце код недевербативних и недеадјективних
именица*

У овом раду, посвећеном именицама, разматра се једна семантичка појава која је прототипна за глаголе. При томе, пажња се не усмерава на именице изведене од глагола или придева, које наслеђују (и често трансформишу) валенце својих мотивних речи, него на именице које на основу своје властите семантике ступају у релацију са другим појмом. Врши се покушај да се прикаже адекватна представа испољавања једне од фундаменталних језичких појава преко њеног непрототипичног средства.

Милош КОВАЧЕВИЋ (Крагујевац)

*Везници као морфолошке и синтаксичке
јединице*

Врсте речи су, уз облике речи, једине општелингвистичке категорије којима се бави морфологија. Међу врстама речи неизоставно се наводе и везници. Везници су, међутим, и по дефиницији примарно синтаксичке јединице, будући да су верификатори типова синтаксичких конструкција, као једне од двеју општелингвистичких синтаксичких категорија. Али морфолошко и синтаксичко одређење везника битно се разилазе. Морфологија под везнике као врсту речи може подвести само монолексичке везничке јединице којима је једина функционално-семантичка карактеристика повезивање, односно творба (везничких) синтагматских или реченичних конструкција. У синтакси су, за разлику од морфологије, везници много шира категорија: у њих, осим морфолошких везника, спадају и морфолошки невезничке јединице (тзв. односни везници) и морфолошки полилексичке конструкције, тзв. сложени везници.

Циљ рада је да се издвоје и међусобно сучеље морфолошки и синтаксички везници, да се покаже (не)сагласност критеријума при морфолошком и синтаксичком одређењу везника, а самим тим да се покаже како између морфолошких и синтаксичких везника влада ло-

гички однос једноструке импликације, или хјелмслевљевски речено, однос детерминације, будући да су сви морфолошки везници нужно и синтаксички, али не и обрнуто: сви синтаксички везници нису и морфолошки.

Јасмина МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ (Београд)

Сложени зависни везници са конвербима

Сложени зависни везници и везнички изрази су језичка појава релативно новијег порекла и убрајају се међу још увек недовољно испитане лингвистичке феномене, било да је реч о српском, или о другим језицима. Иако је ова празнина у систему описа нашег савременог језика делимично попуњена монографијом В. Ђуркин (2018), остало је још пуно отворених питања – од оних која се односе на могуће обрасце конституисања сложених зависних везника, до оних која се односе на њихову употребу и значење, како унутар зависно-сложених реченица (у функцији субјунктора), тако и унутар текста (у функцији конектора).

Примарни циљ овог рада је да понуди исцрпну анализу формалних и семантичких својстава једног од структурних подтипова сложених зависних везника, подтипа који се конституише са једним од два конверба српског језика – глаголским прилогом садашњим, или глаголским прилогом прошлим.

Душка КЛИКОВАЦ (Београд)

*О тзв. аутономној употреби речи
(suppositio materialis)*

У филозофији, почев од средњовековне, прави се разлика између употребе речи као што је Цицерон у примерима *Цицерон је велики римски говорник* и *Цицерон има има седам слова*. Овај други случај се означава термином материјална супозиција (*suppositio materialis*): Цицерон не означава особу (познатог говорника), као у првој речени-

ци, него означава само материјалну форму речи, њен гласовни облик. У лингвистици се таква употреба некад назива аутонимном.

Реферат је посвећен двама аспектима ове појаве. Први је синтаксички: разматра се синтаксичка функција аутонимно употребљених речи одн. израза (у оквиру реченице или синтагме) и конгруенција с њима. Други је правописни: разматрају се интерпункцијски начини обележавања аутонимне употребе и коментарише њихово (не) постојање у правописима. Најзад, уочава се да је овај други аспект повезан са развојем тзв. метајезичке свести и утврђује се припадност аутонимно употребљеног израза језичком слоју (у смислу разлике између метајезика и предметног језика).

Ана ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ (Косовска Митровица)

*Функционално преобразовани прилози и придјевии
у савременом српском језику*

Предмет истраживања јесу прилози и придјевии који у савременом српском језику функционишу као појачајни модификатори, задржавајући притом своје формално-граматичке карактеристике. Интензификаторску функцију прилози остварују када су употријебљени уз друге прилоге или пак придјеве, док придјевии појачавају садржај именице или, рјеђе, другог придјева. Ослањајући се на већ описане семантичко-прагматичке аспекте адјективних и адвербијалних интензификатора, ово истраживање ће, с једне стране, расвијетлити синтаксичке односе ових јединица са надређеном им ријечју, а са друге – указати на проблеме у лексикографским описима прилошких и придјевских лексема захваћених процесом транспозиције.

Илијана ЧУТУРА (Јагодина)

*Од прилога и прилошког израза до поштапалице
у јавном дискурсу*

У раду ће се анализирати семантика и употреба начинских прилога и прилошких израза и њихова функција у говорном дискурсу у медијима. Реч је преваходно о лексемама и вишелексемским јединицама са значењем неодређености које у јавном дискурсу имају улогу семантички празне поштапалице. Овако употребљени прилози и прилошки изрази, између осталог, говорнику омогућују додатно време за обликовање исказа. Због тога су фреквентнији прилошки изрази, као дужи и самим тим погоднији. Анализом текста показује се да у великом броју случајева овакве јединице, међу којима се по учесталости издваја израз на неки начин, не исказују прилошко значење, те да су у највећој мери присутне у говору политичара.

Миланка БАБИЋ (Пале)

Приједлози у морфолошкој и синтаксичкој анализи

Морфолошки и синтаксички статус приједлога је битно различит. Док морфологија у приједлоге као врсту речи (логично, будући да се ради о ријечима) укључује само монолексичке приједлошке јединице, у синтакси функцију приједлога не врше само монолексичке него и полилексичке, најчешће дволексичке, јединице. Друкчије речено, улогу приједлога врше не само „примарни” него и „секундарни” приједлози, који се синтаксички именују као приједлошки изрази. А у приједлошке изразе улазе сви типови језичких јединица настали препозиционализацијом као категоријалним преобразовањем неприједлошких у приједлошке лексеме, без обзира да ли се ради о монолексичким (као нпр.: захваљујући, поводом, наврх, широм и сл.) или пак полилексичким (као нпр.: у поводу, на основу, с обзиром на, за разлику од и сл.) јединицама.

Циљ рада је да се издвоје и међусобно критеријално сучеље критеријуми морфолошког и синтаксичког одређења приједлошких јединица, да се покаже да нису у потпуности сагласни критеријуми при

морфолошком и синтаксичком одређењу приједлога, а самим тим да се покаже како између морфолошки и синтаксички издвојених приједлога нема односа еквивалентности, јер свим морфолошки издвојени приједлози нужно имају и синтаксичку функцију приједлога, док сви синтаксички издвојени приједлози не потпадају нужно под приједлоге као морфолошку врсту ријечи.

Љубица ВЕСИЋ (Београд)

*Предлошки изрази и њихов статус у систему
врста речи*

Предлошки изрази представљају језичка средства која се у класификацији речи у десет врста не могу тек тако лако сврстати међу предлоге. Овакав нестабилан карактер добијају захваљујући очувању семантичких веза са појмовима које означавају, док са друге стране у реченици обележавају односе међу речима. Посебну пажњу у овом раду посветићемо спојевима почетком, средином, половином и крајем, који се у литератури одређују као предлошки изрази који имају временско значење. Основни циљ рада био је да се опишу граматичке карактеристике речи почетком, средином, половином и крајем када уз себе траже допуну у генитиву, како би се увидело да ли је у том случају дошло до граматикализације ових спојева, те они прилазе предлозима или пак остају у класи именица. Основни корпус сачињен је уз помоћ електронског корпуса српског језика. Ослањајући се на релевантну граматичку литературу као и опште једнојезичне речнике српског језика сматрамо да процес граматикализације није завршен и да је потребно време како би се оне могле са сигурношћу сврстати у предлоге.

Слободан НОВОКМЕТ (Београд)

Нови непроменљиви придеви у српском језику

Поред придева са адјективном или мешовитом променом, у савременом српском књижевном језику постоје и непроменљиви (или индеклинабилни) придеви, углавном страног порекла, који у свим граматичким категоријама имају један облик, као што су: беж, браон, гала, гратис, гроги, екстра, инстант, каки, каро, макси, мини, реш, соло, супер, тазе, тебет, ултра, фер, шик и др. (Пипер, Клајн 2013). Најопсежнији инвентар непроменљивих придева у српском језику пружио је М. Николић делећи их на оријентализме (који су и најбројнији, али и регионално/дијалекатски обележени) и европеизме (англицизми, германизми, романизми), али и оне који су словенског порекла, као што је налик (Николић 1996). С обзиром на то да се број непроменљивих придева, за разлику од непроменљивих именица, у српском језику постепено увећава захваљујући, пре свега, њиховој зависној употреби, али и утицају енглеског језика, предмет нашег рада биће идентификација и контексти употребе нових индеклинабилних придева, и то ексцерпцијом речничких (Српски речник новијих англицизама, 2021; Речник нових речи у српском језику, 2022) и електронских корпуса (PDRS 1.0, CLASSLA-web.sr (Serbian Web)). Као један од циљева рада размотрићемо могућност њихове категоризације на основу типа квалификације, као што је нпр. димензија (кингсајз, оверсајз), намена/функција (ауддор, индор, антиејц), место (офшор), временска компонента (парттајм, фултајм), начин /реализације/ (онлајн), омогућивачка функција (вајерлес, електро), специфичан квалитет (олстар, олинклузив, хоуммејд, изиопен, лоукост), али и генерално позитивна особина (фенси, кјут, кул, ок) која припада изразито разговорној лексици и др.

Милан ИВАНОВИЋ (Београд)

*О подели именица по значењу: Поводом вишезначности
и алолексâ на граници категорија*

У приручним граматицама српског језичког стандарда именице се следом семантичког критеријума деле по истоветном обрасцу –

у „дискретне”, јасно разграничене категорије, с примерима који су углавном наведени у основном и(ли) најчешћем значењу. Овде се такав приступ преиспитује двојачко – примерима лексема које се употребљавају у више значења, као именичка лексема земља/Земља (која је, од алолекса до алолекса, или заједничка, или властита, или збирна, или градивна, или апстрактна), те примерима лексема које се, попут етнонима, не могу (макар не без колебања) сврстати унутар категорија, него баш између њих (у датом случају између властитих и заједничких именица), чак и ако се разматрају као вишезначне. Закључци до којих се дође оваквим преиспитивањем напослетку се препоручују као напомена у будућим граматичким приручницима, али се при томе постављају и неколика питања – у првом реду, а у вези с наставом српског језика и књижевности, питање зашто се дидактичко начело поступности, чијом би се широм применом горепредстављени изазови једноставније пребродили, у школској обради лингвистичких садржаја код нас уважава у мери која није највећа могућа.

Исидора БЈЕЛАКОВИЋ (Нови Сад)

*Прилози или „нарјечија” у Входу к писменици
и језикознанију Павла Соларића (1831)*

У раду се анализирају прилози или „нарјечија” у *Входу к писменици и језикознанију* Павла Соларића (1831), једној од првих граматика доситејевског типа књижевног језика у 19. веку, састављеној још у време објављивања Вукове Писменице (1814). Примарна пажња у раду посвећена је Соларићевом дефинисању и класификацији прилога, те утицају функције приликом њихове категоризације како би се уочили некадашњи граматографски механизми приликом издвајања неке језичке јединице у класу прилога. Забележен систем прилога упоређен је како са каснијим деветнаестовековним тако и са новијим тумачењима наведене морфолошке категорије.

Врсте ријечи и фразеолошки жанрови

У првом, уводном дијелу овога рада разматра се компаративно-историјско, конфронтативно и типолошко учење о врстама ријечи у српском језику са аспекта индивидуалне историје питања.

Други, централни дио рада тиче се односа фразеолошких жанрова и врста ријечи које их конституишу. Претходно смо, у чланку Фразеолошки жанрови у Шћепану Малом (Српски језик, 2020, 25, 67–86), а потом и у раду Фразеолошка реконструкција у поетским текстовима из Његошеве Биљежнице (Гласник Одјељења хуманистичких наука ЦАНУ, 2022, 8, 61–91), представили смо своју коначну класификацију и систематизацију фразеолошких жанрова у Његошевом пјесничком стваралаштву, с подјелом на: сталне епитете (1), устаљена поређења (2) и идиоме (3), који чине групу синтагматских фразеологизама; у реченичне фразеологизме убрајају се пословице (4), изреке (5) и (вјерске) узречице (6); оптативни фразеологизми су заклетве (7), клетве, благослови, опраштања, добродошлице и здравице (8), апотеозе и благодарења (9) те квалификативи (10) – упитаности, благе вијести, невоље и жалости; хендиадис (11), перифраза (12), таутолошки изрази (13) и суперлативни изрази (14) издвајају се у групу фразеолошких стилских фигура.

Трећи, закључни дио рада посвећен је поредбеној анализи. Учење о врстама ријечи, које је превасходно предмет морфологије, и учење о фразеолошким жанровима, које је опет не само лексиколошко и семантичко него и синтаксичко питање, доводе се у међусобну везу. Посебна пажња посвећује се оптативима и предикативима као иновацијама у структури врста ријечи у српском језику те спорним питањима и прелазним појавама у морфологији врста ријечи (предикативне именице, фразеологизми исказани једном ријечју односно универби, глаголи нулте конјугације и др.).

Ирина ИВАНОВА (Москва)

Уметнуте речи у српском и руском језику

Реферат је посвећен проблему издвајања категорије уметнутих речи у српским граматикама, правописима и радовима српских лингвиста у поређењу с руским. Истражују се односи између модалних речи, модалних речца и прилога и њихова манифестација у речницима.

У руској граматичкој традицији уметнуте јединице укључују речи, синтагме и реченице које нису граматички повезане ни с једним чланом реченице и изражавају модалну, експресивну и емоционалну оцену исказа, док већина граматика српског, односно српскохрватског језика такве јединице дефинише као речце.

Миљивој АЛАНОВИЋ (Нови Сад)

Семикопулативни глаголи: пример делексикализације речи

Једна од важнијих тековина теорије граматикализације, као релативно младе лингвистичке теорије, јесте сазнање да се систем граматичких јединица или речи у језику попуњава из лексикона, и то тако што нека пунозначна реч у поступку граматикализације најпре крњи а потпом и потпуно губи свој значењски и граматички интегритет. Међутим, овај процес могуће је пратити кроз различите фазе, од синтактизације па све до потпуног губитка форме, при чему не треба изгубити из вида да свака лексичка јединица не пролази кроз све њих и на крају не дође до последње фазе граматикализације. Управо је то случај и са непрелазним, или само непрелазно употребљеним, семикопулативним глаголима, које у овом реферету разматрамо, попут остати, постати, изгледати, испасти, звучати, представљати, деловати итд., а који у савременом српском језику имају обе употребе – лексичку и нелексичку. Овде треба нагласити да под појмовима нелексичке и граматичке употребе не мислимо на исту језичку појаву – глагол јесам је као помоћни глагол прави пример граматичке речи настале од егзистенцијалног глагола, док су глаголи остати и постати сачували део свога лексичкога значења чак и у (семи)копулативним конструк-

цијама, те стога за њих кажемо да су нелексички или функционално употребљени.

Осим утврђивања инвентара непрелазних семикопулативних глагола у савременом српском језику, намера нам је укажемо на сам поступак делексикализације, који се у бити своди на крњење основнога значења, уз задржавање дела лексичкога значења и у контекстима нелексичке или функционалне употребе. С друге стране, једно од регулационих средстава употребе ових глагола јесте и тип конструкције у којој се појављују, на шта ће у раду бити стављен посебан акценат.

Веран СТАНОЈЕВИЋ (Београд)

Од глагола до модалне партикуле: о глаголу морати и модалној алолекси мора

Ослањајући се на стандардну теорију модалности Ангелике Крацер (Kratzer 1981, 1991), најпре ћемо критички размотрити класификације значења глагола морати у домаћој лексикографској и лингвистичкој литератури. Указаћемо на слабости постојећих класификација које се махом свде на опозицију деонтичка/епистемичка модалност (в. Трбојевић 2004, Ковачевић 2009). Наиме, деонтичка значења требало би разграничити од тзв. чисто околносних, телеолошких и булетичких значења овога глагола (у том смислу нема разлике између морати и енглеског *have to* или француског *devoir*). На једном полу семантичког спектра глагола морати стајала би тзв. околносна, а на другом епистемичка значења, зависно од типа тзв. модалне базе, при чему би различита подзначења у оквиру околносног била резултат додатног сужавања модалне базе рангирањем могућих ситуација према критеријуму блискости тзв. идеалној ситуацији. Глагол морати, као модални оператор, универзално квантификује како над епистемичким, тако и над околносним модалним доменом. С тим у вези, показаћемо да је спорно тумачење модалних глагола оно по коме они „семантички модификују значење своје допуне” (Ковачевић 2009, Мразовић & Вукадиновић 1990, Прањковић 2013). Наиме, модали су квантификатори, а не модификатори.

Најзад, размотрићемо и семантички статус алолексе мора у конструкцијама типа ’мора да’, као и статус неких конструкција типа ’морати+инфинитив’. За разлику од конструкције ’мора бити да’, која

има искључиво епистемичко значење, 'мора да' је двосмислен израз. *Мора да иде у школу*, може се, зависно од контекста, интерпретирати деонтички или епистемички. Епистемички употребљену алолексу 'мора' у низовима типа 'мора да' Ковачевић (2009) тумачи као модалну партикулу. Иако смо у основи сагласни с Ковачевићевим анализама, неке тврдње овога аутора ипак би требало преиспитати. Наиме, да ли трансформација којом се 'мора да' замењује конструкцијом с инфинитивом доводи увек до промене модалног значења? Наиме, у примеру *Свака од тих вртица мора имати своје име*, значење облика 'морати' по Ковачевићу је деонтичко. По нама, овај исказ је двосмислен између епистемичког и деонтичког значења. А у (нашем) примеру *Морала је имати двадесетак година када сам је упознао*, глагол 'морати' нема деонтичко него искључиво епистемичко значење. Овај последњи пример оповргава Ковачевићев став по коме је „употреба епистемичког морати везана само за имперсоналну конструкцију, и то за форму трећег лица презента једнине” (Ковачевић 2009).

Тијана АШИЋ (Крагујевац)

*Модалност и кретање: стићи и доћи као
полу-помоћни глаголи*

У овом раду испитујемо употребе у којима глаголи стићи и доћи престају да означавају кретање и постају полу-помоћни модални глаголи, први са значењем успевања да се уради неки задатак (Стигла сам да скувам ручак) а други са значењем осећања потребе да се нешто учини (Дође ми да вриснем твоје име). Циљ нам је да повежемо њихов примарни спацијални семантизам – досезање неког циља као и деиктички елемент глагола доћи са њиховим секундарним модалним значењем. У контрастивном делу поредимо их са француским преводним еквивалентима *arriver* и *venir*.

Ђоко НИКОЛОВСКИ (Марибор)

*Надградња лексикографског концепта
словеначко-српског онлајн речника*

Двојезични речници су традиционално неизоставан алат у процесу превођења и разумевања страних језика. Међутим, заједно са развојем технологије и све већом употребом машинског превођења, статус двојезичних речника се мења. Машински преводиоци, као што су Google Translate, DeepL, Microsoft Translator и ChatGpt користе комплексне алгоритме и вештачку интелигенцију, како би аутоматски превели текст из једног језика на други. За разлику од двојезичних речника, који су делимично статични, машински преводиоци користе огромне количине података како би „научили” језичке обрасце и контекстуално разумевање. Стога, статус двојезичних речника може се сматрати делимично угроженим у смислу практичне употребе за брзо и ефикасно превођење текста. Упркос наведеним предностима машинских преводилаца, класични двојезични, а посебно двојезични онлајн речници, могу имати своју корисност, посебно у контексту дубљег језичког разумевања и учења језика. Они пружају детаљне дефиниције, граматичке информације и лексичке информације, а корисни су и у ситуацијама где машински преводиоци нису довољно прецизни (терминологија специфичних подручја, контекстуално сложенији текстови и др.). У оквиру рада биће представљен лексикографски рад на словеначко-српском онлајн речнику и статус поједних врста речи у речнику, како и сама надградња концепта као одговор на „нелојалну” конкуренцију у време језичко-технолошког напретка.

Душанка ВУЈОВИЋ (Нови Сад)

*Статус неологизама и околионализама из Речника
српскохрватског књижевног језика Матице
српске у савременом српском језику*

Циљ рада јесте да прикаже статус неологизама и околионализама из Речника српскохрватског књижевног језика Матице српске у савременом српском језику. Неки неологизми, забележени у том речнику, ушли су у општи лексички фонд, као нпр. лексема кишобран,

а неки неологизми потпуно су изашли из употребе, као нпр. лексема палчник у значењу „рукавица с једним прстом”. Индивидуализми као што су нпр. безнагласан, бубрежати, дисциплинарац, углавном су савим престали да се користе. Осветљавање судбине неологизама и индивидуализама, њихове структуре и статуса у језику некада и језику данас, може нам помоћи у сагледавању разлога и могућности њиховог евентуалног даљег опстанка или нестанка као и у сагледавању потребе и начина њиховог бележења у речницима.

Радом желимо да укажемо и на важност системског бележења неологизама јер као што се лако и брзо појаве, тако могу и да нестану. Нпр. лексеме вокмен и дискета, које су ушле у језик пре тридесетак година, нисмо ни стигли да забележимо као неологизме, данас су скоро заборављене. Постоји велика потреба за редовним издавањем речника или барем неких прилога у којима би се пописивале нове речи, описивало њихово значење и нормирала њихова употреба, поготово у данашње време у коме је очигледан интензиван прилив нових речи.

Славко СТАНОЈЧИЋ (Крагујевац)

*Категоризација лексичких колокација и фреквенцијска
категоризација пунозначних речи у типичном уџбеничком
дискурсу*

Рад доноси резултате ауторовог истраживања корпуса уџбеничког дискурса, и појединачно – по годинама учења истраживаних предмета, као и збирно – у фреквенцијском аспекту. Анализа се односи на велики број лексичких (пунозначних) речи следећих категорија: именица, глагола и придева. Уз статистички дати корпус у целини, приказан је један број индикативних јединица – фреквенцијски, такође – у поступном поретку, чија је полазна црта прва година учења датог предмета. Управо је фреквенција датих лексема омогућила увођење појма (и термина) категоризације семантички доминантне лексеме и у истраживање конкретног дискурса који чини корпус овога рада. Такође, истраживање даје увид у елементе приказивања система колокације у датом дискурсу а у раду се предлажу могућа решења категоризације лексичких колокација на основу савремених текстлингвистичких теорија.

Светлана СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК (Београд)

*О терминима везаним за глаголе као врсту речи
у Речнику лингвистичких термина*

Предмет овог рада јесте лексикографска обрада морфолошких термина који се односе на глаголе као врсту речи у Речнику лингвистичких термина. Циљеви рада су: а) указати на методолошке и лексикографске поступке при одређивању и обради термина, б) показати сличности и разлике у односу на претходне лингвистичке и термилошке лексиконе и речнике. Речник лингвистичких термина представља најновији речник из лингвистичке терминологије и доноси новине у погледу концепције и приступа у обради лингвистичких термина, као и примену новијих истраживања, те је стога важно приказати методолошке и лексикографске приступе у обради морфолошких термина попут глаголски род, глаголски вид, глагол, аспект итд., те испитати да ли су на адекватан начин примењени резултати истраживања насталих у последњих неколико деценија, колико је протекло од последњих лингвистичких лексикографских публикација попут Енциклопедијског лексикона (Српскохрватски језик), познатији као Мозаик знања (1972), чији су уредници Асим Пецо и Живојин Станојчић, односно Енциклопедијског рјечника лингвистичких назива Р. Симеона (1969).

Галина ТЈАПКО (Москва)

„Женско питање” у Вуковом Рјечнику

Вук Караџић је изникао (потиче) из сеоске, патријархалне средине која га је формирала као језичку, духовну и друштвену личност. Познајући до у танчине живот старе традиционалне српске породице, Вук баца светло и на улогу жене у ондашњим приликама, посвећујући овој теми немали број одредница у издањима Српског речника (1818, 1852) штампаним за његова живота. У реферату ће бити приказан корпус именица које означавају особе женског пола, са нагласком на њихов породични и друштвени статус, сферу делатности и занимања у Вуково доба. Анализа ове групе речи у лексикограф-

ском поступку Вука Караџића употпуњује слику њеног даљег развоја у српском језику. Упоређењем корпуса фемининума, забележених у оба издања Српског рјечника, покушаћемо успоставити динамику и развој различитих типова њихове творбе и обликовања код Вука, у почетној фази функционисања српског књижевног језика на народној основи, системске везе у оквиру творбене категорије *nomina mota* и ван ње, конкуренцију творбених модела и типова, факторе који на то утичу, изворе даљег развоја.

Јелица СТОЈАНОВИЋ (Никшић)

*Прелазак патронима у презимена на примјеру
паштровских исправа*

Паштровске исправе представљају једно од богатијих наслеђа српског народног језика, нарочито у из 16/17, па и 18. вијека и 19. вијека. Располажемо корпусом од око 800 исправа, што је више него довољан корпус за језичке анализе на разним нивоима. За ову прилику бавићемо се преласком патронима на *-ић* у презимена, самим тим и придјева у именице. Облик на *-ић* у почетку је означавао „син оца” Владислављић (Владиславов син), а антропоними на *-ић* почели да значе презимена кроз 15. вијек, када су се почели преносити на сљедећу генерацију добијајући значење „Владимиров унук/потомак”. Значење имена по оцу облика на *-ић* потискује се, замењујући се инфиксом *-ов*, или генитивом (Марко Вуков, Нико Степа Никова, Марко Вука Арменковића). Облици на *-ов* почињу да преовладавају као патронима, потискујући облике на *-ић*, а облици на *-(ов)ић* добијају значење презимена. Дакле, како грађа показује, једно вријеме су и суфикси на *-ов* и суфикси на *-(ов)ић* имали значења патронима („син свог оца”) да би потом *-ов* остајало у значењу патронима, *-(ов)ић* се употребљавало и у значење и патронима и презимена, да би се потом уопштило у значењу потомка (било ког) и почињало да добија значење презимена. Паштровске исправе су свједок тих процеса.

Виктор САВИЋ (Београд)

„Постоји ли substantiva mobilia у српском језику?“

Класа substantiva mobilia одликује језичке системе проистекле из млађе развојне фазе праиндоевропског језика (нпр. латински, грчки, литвански). Циљ овога истраживања је да се утврди шта се догодило с овом класом у српском, као изданку прасловенскога језика. Разлог је прагматички: идеологија „родно осетљивог језика“ заснива се на претпоставци да се одговарајућа „сензитивизација“ врши простим мењањем граматичког рода именица променом њихових наставака за облик. Зато се ово истраживање мора дотаћи и питања моције рода у српском језику с творбеног аспекта, али и разликовања придевске од именичке моције.

Марина КУРЕШЕВИЋ (Нови Сад)

*О употреби речи јако у српскословенским
нелитургијским наративним текстовима*

Реч јако представља добар пример семантичке неспецификованости речи које су иступале у функцији везника, карактеристичне за старословенску епоху. У старословенском језику могла је да уводи различите типове зависних реченица, а појављивала се и у функцији прилога и партикуле. Такву ситуацију наслеђују и редакцијски језици у којима употреба ове речи постаје типична књишка црта.

У раду ће се указати на различите употребе речи јако у српскословенским нелитургијским наративним текстовима. У корпус ће бити укључени текстови писани српскословенским језиком нижег стила, у преписима из 15–17. века.

Циљ овог истраживања је да се открије синтаксичко-семантички и прагматички потенцијал речи јако у српскословенском нижег стила, те да се утврди да ли се у том сегменту језичког система чува наслеђено старословенско стање или су забележене неке промене.

Ненад ИВАНОВИЋ (Београд)

*Опис и категоризација глаголског система у спису
Глагол Адама Драгосављевића (око 1850)*

У раду ћемо анализирати спис под насловом Глагол филолога и граматичара Адама Драгосављевића (1800–1862), који се чува у Ручкописном одељењу Матице српске. Свестраност и обухватност анализе која је спроведена у овом спису чини га, колико је нама познато, најобимнијом расправом о глаголима у српском језику у XIX веку.

У својој расправи, А. Драгосављевић дефинише глагол као централни члан лексичког система српског језика, а затим га посматра кроз девет категорија описа: 1) личност, 2) предмет, 3) број, 4) спол, 5) вид, 6) вредноћа, 7) радња, 8) збивање, 9) личење. У раду ћемо посматрати ове категорије описа у светлу савремене лингвистике, што укључује изналагање њихових савремених еквивалената у области граматике и семантике (нпр.: вид – индикативност / релативност; вредноћа – глаголски аспект и др.). Посебан део рада посветићемо методологији Драгосављевићевог научног описа, као метајезичком објашњењу глаголског система на месту додира семантике и граматике. Циљ нашег рада је да укаже на нивое на којима функционише хоризонт лингвистичког знања о глаголу А. Драгосављевића, као и да, на основу овог, донесе закључке о српској лингвистичкој мисли у датом периоду – пре свега о ономе што је, из данашње перспективе, у њој модерно.

Ана МАЦАНОВИЋ (Београд)

Врсте речи у Српској граматици (1862) Димитрија Чобића

У раду ће се анализирати систематизација врста речи у Српској граматици (1862) Димитрија Чобића, у србистичким истраживањима неправедно запостављеној граматичкој публикацији из друге половине 19. века. У истраживању ће се најпре поћи од начина на који су у овом уџбенику речи подељене на врсте и подврсте, с посебним освртом на Чобићеву граматичку номенклатуру, коју гради под утицајем немачких језикословаца. Затим ће стање описано у наведеној грама-

тици бити упоређено са стањем у различитим граматикама Чобићевих непосредних претходника и савременика (Ј. Поповића, И. Захаријевића, П. Нинковића, Ј. Балугџића, К. Цукића, Ђ. Даничића, В. Вујића и Ј. Илића), са циљем да се истакне улога и значај Чобићевог метајезика у процесима конституисања граматичког терминосистема код Срба у 19. веку.

Вишња ВИШЊЕВАЦ (Источно Сарајево)

Статус партиципа у граматикама из славеносрпске епохе: од морфосинтаксичких функција ка теорији

У српским граматикама из славеносрпске епохе описују се партиципи и наводе се њихови облици, али се поставља питање да ли наведене дефиниције одговарају синтаксичким функцијама које су они вршили у реченици, односно да ли су теоријски обухваћене све њихове морфосинтаксичке могућности. У раду се проверава њихов статус у оквирима морфолошке поделе на врсте речи. Истовремено се из угла врста речи, али и њихових синтаксичких функција, разматрају дефиниције и објашњења партиципа у руским граматикама с краја XVIII и из прве половине XIX века како би се посматрао однос између језичке теорије и говорне праксе на конкретном језичком материјалу и да би се установило у којој мери је уочљив утицај граматика руског језика на српске граматичаре у наведеном периоду.

Александра ЦОЛИЋ ЈОВАНОВИЋ (Нови Сад)

Нелични глаголски облици (инфинитив и континуанти активних партиципа) у Венцловићевим текстовима на народном језику (на примеру рукописа Слова изабрана)

Познато је да Венцловићеве текстови писани у основи народним језиком пружају обиље материјала за проучавање српског језика у историјској перспективи, мада до данас остају слабо проучени. Предмет овог истраживања јесу синтаксичко-семантичке карактеристике

неличних глаголских облика (инфинитива и континуаната активних партиципа) у рукопису Слова изабрана, који се чува у Архиву САНУ бр. 101 (137). Непосредан извор представљају фотографије једног његовог дела, а текст је дигитализован уз помоћ платформе Transkribus, намењене аутоматском рашчитавању старих рукописних и штампаних књига. Будући да је српски језик захваћен интензивним развојем синтаксичке транзитивности, која се, између осталог испољава кроз смену номиналних структура вербалним, истраживање ће навести које реализације инфинитива и активних партиципа у 18. веку још увек одолевају овом процесу, а које се у знатнијој мери повлаче пред конкурентним средствима (тј. зависним реченицама). Притом се има у виду и могући утицај књижевног, српскословенског језика, којим је Венцловић такође писао. Ради што поузданије интерпретације, резултати ће се поредити са постојећим сазнањима о статусу неличних глаголских облика у другим текстовима писаним језиком блиским вернакулару.

Милена ЗОРИЋ ЛАТОВЉЕВ (Нови Сад)

*Ставови о језику у Детињству, часопису о књижевности
за децу*

Детињство. Часопис о књижевности за децу излази без престанка од 1975. године у Новом Саду у издању Змајевих дечјих игара. За пола века постојања променило је шест главних уредника и много више редакцијских тимова. На страницама *Детињства* објављивани су текстови различите природе, али сви посвећени књижевности за децу и детињству у сагледавању њихових различитих аспеката. Овим рефератом желимо да покажемо како, од почетка излагања па до данас, *Детињство*, уз трагање за одговором шта је и каква треба да буде књижевност за децу, настоји да одговори и на питање каквим језиком се пише за децу, у коликој мери је тај језик прилагођен реципијенту и шта се тим прилагођавањем/неприлагођавањем добија или губи. Такође, показаће се и како однос према језику књижевног дела одражава поимање дечјег целокупног развоја, не само говорног.

Тијана БАЛЕК (Нови Сад)

*Видски триплети између граматичког
тумачења и прагматичке слике
(на руском и српском материјалу)*

У русистичкој литератури (укључујући руске и иностране проучаваоце) одавно је познат термин 'видски триплет', или 'видска тројка' који подразумева низ састављен од три глагола, где су присутна два видска пара. Наиме, триплет настаје као последица секундарне имперфективизације, тј. уколико је процесу секундарне имперфективизације подвргнут глагол који је перфективизован префиксом са искључиво граматичким значењем, односно без промене семантичких својстава самог глагола, онда дата лексема СВ представља видски парњак како непрефиксираном глаголу НСВ (од које је изведена) тако и секундарно имперфективизованом глаголу, односно реч је о тзв. видским триплетима. Уп. нпр. *мариновать* : *замариновать* : *замариновывать*. Будући да овој врсти специфичних аспектоформација у славистичкој литератури на српском језику није, барем према нашим сазнањима, поклањана посебна пажња, сматрамо важним указати о каквој је аспектоформацији заправо реч, покушати да дефинишемо на њен граматички статус са контрастивног аспекта, укључујући и творбени, те на прагматичку вредност сваког од чланова низа. Тиме бисмо добили основу за потоње, подробније, лингвистичке описе видских триплета.

Јелена БАЈОВИЋ (Косовска Митровица)

*Концепт част у Његошевом Шћепану Малом
и руским преводима*

У овом раду се, у оквиру етнокултурног концепта част, врло значајног за српски културолошки код и национално биће (посебно у Црној Гори времена владичанства), разматрају лингвокултуролошке особености у поимању колективне части српскога и турскога народа, као и индивидуалне части представника царице Катарине Друге (књаза Долгорукова), с једне стране, и представника исламизираних

Срба (паше-Шувајлије), с друге стране. Посебан аспект рада тиче се преводне семантизације лексичких, фразеолошких и синтаксичких јединица којима се наведени концепт исказује у руским преводима В. Корнилова и О. Мраморнова. Руски преводи упоређени с оригиналом упечатљиво показују диференцијацију перцепције концепта част у језичкој слици света и фразеолошком фонду двају словенских језика.

Јелена ГАЗДИЋ (Београд)

*Употреба партикула у цетињским годишњацима
из 19. вијека*

У раду ће се вршити опис и класификација партикула с обзиром на њихову прагматичку и семантичку функцију, као и на основу њихове синтаксичке факултативности. Фокусираћемо се и на њихово поријекло, транспозицију других врста ријечи у класу партикула, као и на колебања у самој форми (условљена гласовним алтернацијама или ортографским варијацијама). Корпус истраживања чине цетињски годишњаци *Грлица* (1835–1839; 1889–1893, 1897. и *Орлић* (1865–1870, 1885). Циљ нам је да резултате истраживања у корпусу поредимо са дијалекатском грађом са простора данашње Црне Горе, као и са савременим српским језиком.

Југослава РАКИЋ МЛАДЕНОВИЋ (Београд)

*Именички, глаголски и придевски облици при мешању
редакција у дечанском Поменику живих и умрлих (1883)*

У раду се испитују именички, глаголски и придевски облици у резултату мешања редакција у дечанском Поменику живих и умрлих из 1883. године, како би се показало да ли је и у којој мери дошло до мешања редакција, да ли је доследно спроведена рефлексација и употреба вокала и других редакцијских црта, потом, да ли су као резултат мешања редакција забележени хибридни облици, карактеристични за период настанка Поменика, али и који је степен уплива црта народног језика. С обзиром на то да је рад писан руком пећког учитеља Лазара

Николића, поред књижевних облика карактеристичних за период настанка Поменика, очекивани су облици речи са морфолошким и фонетским особинама из народног српског језика.

Александра БРАЈОВИЋ (Беч)

*Функционално-семантичко разматрање неких везника у
Причтама Јована Мушкатировића (Прилог методологији
анализе и проучавању језика славеносрпских писаца)*

Излагање ће дотицати проблематику синсемантичких врста речи (конкретно на примеру везника) у делу Причте или по простому пословице тјемже сентенције или рјеченија (17871, 18072) Јована Мушкатировића са функционално-семантичког аспекта. Познато је да поједини везници могу (благо или веома изражено) мењати семантику и/или функцију у различитим реченичним контекстима. Та појава биће испитана на материјалу Мушкатировићевих пословица, које представљају занимљиву грађу за испитивање – пре свега због своје стилске обојености, услед које је значењска диференцијација свих, па и везничких лексема, неретко већа него у писаним делима друге врсте.

Излагање и рад који ће уследити представљаће истовремено и још један прилог анализи текстовног наслеђа из богате славеносрпске заоставштине, у коју свакако улази и опус Јована Мушкатировића.

**КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИСИ,
МАНИФЕСТАЦИЈЕ И НАГРАДЕ**

*

**СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ, НАУКА
И ПУБЛИЦИСТИКА У ПРЕВОДУ**

Јован ПОПОВ (Београд)

Александар Тишма у Летопису Матице српске

Околност да се у текућој години навршава два века од оснивања *Летописа Матице српске* и век од рођења Александра Тишме намеће потребу да се осветли ангажовање једног од најзначајнијих српских писаца друге половине 20. столећа у нашем најстаријем књижевном часопису. Та делатност била је вишедеценијска, континуирана и разноврсна. Будући од октобра 1949. године запослен у Издавачком предузећу Матице српске и трајно настањен у Новом Саду, Тишма је био у свакодневном додиру са Матичиним књижевним посленицима, првенствено са Б. Петровићем и М. Лесковцем, па је природно било то што је своје прве списатељске кораке начинио на страницама *Летописа*. Почео је са приказима, а наставио са поезијом и прозом, доживевши прву значајну афирмацију у лето 1951. године, по изласку приповетке „Ибикина кућа”. Затим је, пуних дванаест година (1953-1965), под псеудонимом П[авле] Г[ост], у рубрикама „Листајући часописе” и „Живот међу редовима”, доносио преглед актуелних књижевних збивања у свету, ослањајући се на фондове стране периодике у Библиотеци Матице српске и на своју полиглотску компетенцију. На истеку овог раздобља биће инаугурисан у члана уредништва *Летописа*, да би у следећем мандату, од 1969. до 1973. године, постао и његов главни уредник.

Валентина ПИТУЛИЋ (Косовска Митровица)

Фолклорне теме у Летопису Матице српске у 19. веку

У раду ћемо пратити континуитет фолклорних тема у *Летопису Матице српске* у 19. веку, имајући у виду Вуков рад на сакупљању народних умотворина и његов одјек у европским научним круговима. Показаћемо које су фолклорне теме биле занимљиве у времену Вукове реформе, као и у времену после увођења народног језика у књижевност.

Интересовање за усмено наслеђе Срба у 19. веку било је велико не само у српским, већ и у европским круговима. У истраживању фолк-

лорних тема у *Летопису Матице српске* биће занимљиво пратити жанровску фреквентност, као и етнопсихолошке, антрополошке, етнолошке, социолошке и друге приступе свим облицима усменог казивања. Од првог листа који је штампан 1824. године у Будиму, великим трудом и јасном визијом Георгија Магарашевића, часопис се бавио фолклорним темама не само у оквиру српског етноса већ и у балканском и словенском контексту. Показаћемо шта је у 19. веку било занимљиво истраживачима усменог наслеђа, са посебним освртом на приступ књижевним текстовима, у којима су транспоновани усмени облици казивања, али и критички осврт на богато усмено наслеђе Срба које ће у 19. веку доживети свој пуни процват.

Нина СТОКИЋ (Нови Сад)

*Заступљеност и рецепција српске књижевности XVIII века
у Летопису Матице српске (од 2000. до 2024. године)*

Летопис Матице српске, најстарија књижевна периодична публикација у Европи и свету, има значајан удео у афирмацији српске осамнаестовековне књижевности. У раду ће бити речи о научним и есејистичким текстовима чији предмет истраживања јесу дела настала током XVIII века, као периода у коме се укрштају различите књижевне традиције и одвијају друштвено-политичке и културне промене које су усмериле даљи развој српске књижевности и културе. Како бисмо сагледали данашњу позицију изучавања ове књижевне области, истраживање ће обухватити текстове објављене током XXI века, закључно са априлским бројем *Летописа* у 2024. години. Рад проматра и критичке текстове који прате научне студије и монографије посвећене различитим аспектима српске књижевности XVIII века. У текстовима о којима ће бити речи, огледају се варирања и специфична динамика научних доприноса изучавању овог књижевног периода. Указивањем на прилоге, у различитом виду детерминисане српском осамнаестовековном књижевношћу, биће дата смерница будућим истраживањима, као и допринос њеном очувању.

Луна ГРАДИНШЋАК (Београд)

*Концепт уређивања Летописа Матице српске
за време Георгија Магарашевића*

У раду ће бити анализирани полазишни елементи Георгија Магарашевића за оснивање *Летописа Матице српске* на основу тумачења његовог текста Објављеније о Сербској летописи, као и доступне преписке са Јованом Хаџићем. У изучавању дате теме од велике важности је историјски преглед рада *Летописа*, као најстаријег живог књижевног часописа у Европи и свету, и рада Матице српске. На ту тему, драгоцене записе оставили Живан Милисавац, Лаза Чурчић и други. Магарашевићев текст, али и преписка са Јованом Хаџићем као оснивачем Матице српске садрже значајне елементе за осветљавање примарних разлога оснивања овог часописа, али се у тим прилозима откривају путокази који и данас могу да укажу на универзалну формулу успеха при покретању не само часописа, него и других подухвата на општу корист. Стога се у раду анализирају појам намере, родољубља и осећај за колектив који јесу основица Магарашевићевог подвига, при чему се открива и закључује да су ови појмови, складно укомпоновани, незаобилазно полазиште за сваку делатност која треба да се потврди у историјском континуитету.

Јелена МАРИЋЕВИЋ БАЛАЋ (Нови Сад)

Пољска књижевност у Летопису Матице српске (1992–2024)

Истраживање обухваћено темом „Пољска књижевност у *Летопису Матице српске* (1992–2024) подразумева праћење превода поезије, прозе и есејистике са пољског на српски језик, али и есеје и евентуалне критичке прилоге које су писали Пољаци или се односе на рецепцију и тумачење књига пољских аутора, најшире узев. Одабрани временски период од тридесетак година с једне стране покрива битне историјске, друштвене и социјалне промене како у Србији, тако и у Пољској. С друге стране, одабрани период у потпуности осветљава уређивачку концепцију уредника *Летописа Матице српске*: Славка Гордића (1992–2004), Ивана Негришорца (2005–2012), Слободана

Владушића (2013–2016), Ђорђа Деспића (2017–2020), Ђорђа Сладоја (2021–2023) и Селимира Радуловића (2023 –). Циљ је направити пресек и одредити кључне тачке преводилачког и научног доприноса српске културе пољској и обратно.

Наташа ДРАКУЛИЋ КОЗИЋ (Београд)

*Књижевна критика у Летопису Матице
српске од 2001. до 2020. године*

С обзиром на то да је први број *Летописа Матице српске* публикован 1824. године, док се најновије његове свеске и даље редовно штампају, треба истаћи чињеницу да је реч о књижевном часопису с најдужом традицијом континуираног излагања. Поводом обележавања двовековног јубилеја, у раду се разматрају књижевнокритички текстови објављени на страницама *Летописа* током прве две деценије XXI века. Циљ истраживања јесте да се на примеру часописа од изузетног значаја не само за српску културу, већ и за свеукупну европску литерарну баштину одреде координате кретања жанра књижевне критике у савременој домаћој периодици. Посебна пажња посвећена је рубрици Критика, затим појединачним приказима и њиховим ауторима, у настојању да се понуди њихово аналитичко и синтетичко сагледавање.

Ана КРЕЧМЕР (Беч)

*На почецима српске периодике – Славено-сербски
магазин и календар Захарије Орфелина*

Славеносрпско доба и данас представља прилично слабо проучену фазу српске културне историје. Ово у нарочитој мери важи за њен почетни период, чија је централна личност био Захарија Орфелин, неуморни радник на пољу српског просветитељства. Орфелин је посебан значај додељивао жанровима намењеним што ширијем кругу читалаца. У доба просветитељства у Централној и Источној Европи

почели су да се шире часописи и слични жанрови – као, на пример, календари. То нису били календари у нашем данашњем схватању – већ врста свакодневне лектире са максимално широким распоном тема занимљивих за тадашњу читалачку публику. Ово штиво нарочито је било омиљено ван градске околине, код људи којима није било лако да дођу до лектире. Сличну намену су имали и тзв. „дебели” часописи, који су у другој половини 18. века почели да се нагло шире у послепетровској Русији – и ту, пре свега, у сеоској околини и по малим варошима. Ти часописи (као и аналогне појаве у европским земљама) били су узор који је следио истакнути српски просветитељ Захарија Орфелин.

Овде се ти радови Орфелина разматрају пре свега као културолошке појаве – на позадини глобалног контекста српског просветитељства које управо и почиње за доба Орфелина.

Драгољуб ПЕРИЋ (Нови Сад)

*Изучавања усмене књижевности у контексту
књижевних награда. Награда Матице српске
Младен Лесковац (1993–2023)*

Двојак третман усмене књижевности, флукутирајуће од саставног дела науке и књижевности (тј. историје националне књижевности) до фолклористике као аутономне области одразио се и на њено вредновање у контексту награда за науку. С једне стране, издвајају се признања попут оних у част и име Тихомира Ђорђевића („за изузетан научни и истраживачки допринос појединца у областима етнологије, фолклористике, филологије”) и Милета Недељковића („за најбоље дело из области савремене српске фолклористике”) за ауторе чија је примарна област ширег обухвата од усмене књижевности, а укључује и истраживања других видова фолклора сем вербалног. С друге стране, награда Вукове задужбине за науку, као и награда „Младен Лесковац” Матице српске (за научну монографију, односно укупни научни допринос) додељују се првенствено за науку о књижевности, у свим њеним дисциплинама – саодносно томе, и за усмену књижевност. Предмет излагања биће последње поменути награда (преглед аутора, номинованих монографија, чланова жирија и др.), интенције са који-

ма је установљена, као и концепт ове награде за „историју књижевности” која холистички обухвата разна интересовања М. Лесковца (те и усмене родове и жанрове попут усмене прозе или бећарца, Вука Караџића и сл). Такође, биће уочене извесне закономерности с којима се појављују као номиновани аутори и чланови жирија изучаваоци усмене књижевности као пример интегративног модела вредновања њиховог рада – у контексту науке о књижевности.

Љиљана БАЊАНИН (Торино)

Србистички прилози Б. Гијона у фирентинском часопису Il Marzocco

Тема реферата су србистички прилози данас готово сасвим забрављеног Бруна Гијона (Bruno Guyon, 1868–1943) у књижевном недељнику *Il Marzocco* који је излазио у Фиренци од 1896. до 1932, био један од весника модерних тенденција и као такав, одраз је епохе и новог интересовања италијанских културних кругова за Словене. Циљ реферата је да се анализирају и тематски систематизују прилози које је у периоду између 1910. и 1916. г. у овом часопису објавио Б. Гијон, који је гајио интересовања за словенистику али и за србистику и кроатистику. Сем што се ради о историјски занимљивом периоду, Гијонов рад претходи оснивању славистике као дисциплине и из тог угла ће се вредновати корпус његових србистичких тема.

Ливија ЕКМЕЧИЋ (Стразбур)

Улога часописа Revue yougoslave у књижевним и културним везама Србије и Француске на почетку двадесетого века

Часопис *Revue yougoslave* основан је у оквиру Института за славистику и његове југословенске секције на чијем челу је био Александар Арнаутовић. Овај часопис је осмишљен са циљем да се на интелектуалан и пријатељски начин активно ради на зближавању југословенског и француског народа, како се то наводи у предговору првог

броја, који је изашао у марту 1919. године. Основна идеја овога истраживања је управо да укаже на то колико и на који начин је часопис *Revue yougoslave* допринео развоју не само југословенских, односно српских и француских културних односа, него и развоју србистике у оквиру тадашње француске славистике. Поред тога часопис о коме је реч утицао је на неки начин и на стварање данас најпознатијег часописа за славистику *Revue des études slaves* који такође излази у оквиру Института за славистику у Паризу. Због тога настојаћемо да пажљиво анализирамо текстове објављене током две године за које је часопис *Revue yougoslave* излазио, и на тај начин укажемо на токове тадашње србистике у Француској, али и на важност тих текстова за формирање чврстих основа на којима почивају и данашње студије српске културе у Француској.

Синиша ЈЕЛУШИЋ (Цетиње)

*Архимандрит Дионисије Миковић као уредник Српског
магазина (1896, 1897) и Календара Бока (1909–1914)*

Архимандрит Дионисије Миковић (Челобрдо, Паштровићи, 1861 – манастир Дуљево, 1942), представља једног од најзначајнијих светилника културне прошлости Боке которске, али, с правом можемо утврдити, и српске културе Приморја и њеног важног сегмента: православне хришћанске историје Боке и Паштровића. Издвајају се архимандритови атрибути аутентичног медитеранског полихистора, с обзиром да интердисциплинарни обим његовог рада укључује богословље, књижевност (: пјесништво, приповијетку, путопис, књижевну критику, биографију), потом, архивистику, историју, етнографију, географију итд. Био је дугогодишњи игуман манастира Прасквица (код Светог Стефана) и Светог Ђорђа у Бањи код Рисна. У саопштењу се тумаче начела његовог рада на уређивању часописа Српски магазин (1896, 1897) и календара Бока (1909–1914). Уз то, нагласак се ставља на „пјесничку” богословску полемику са Алексом Шантићем везану за проблем значења једне његове пјесме.

Персида ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО (Пескара)

Сарадник Српских часописа XIX века: В. В. Бороцки

У овом раду ће се анализирати делатност Венијамина (Василија) Бороцког (1801–1883) као сарадника српских часописа. Учитель, калуђер и скупљач старина, Бороцки је био веома активан као публициста и преводилац и његови текстови су се појављивали у *Летопису Матице српске*, али и у *Србском народном листу* или пак у *Србском дневнику* те другим српским листовима. Размотриће се како квалитативни аспект његових чланака пре свега из филологије, али и из историје и школства, тако и учесталост објављивања и обухватност самих текстова.

Оксана МИКИТЕНКО (Кијев)

Савремена српска фолклористика на украјинском језику

Циљ реферата је упознавање међународне славистичке јавности са рецепцијом савремене српске фолклористике у Украјини, и у том оквиру са преводом на украјински језик научних радова српских фолклориста објављених у резултату реализације међународног пројекта у специјалном броју часописа *Народна творчість та етнологія: Српска фолклористика* (2/2012), који издаје Институт за историју уметности, фолклор и етнологију „Максим Рилски” Националне академије наука Украјине у Кијеву. Том приликом у публикацији било је представљено двадесет радова, у којима је разматрана актуелна научна проблематика широког интердисциплинарног карактера, а на тај начин приказана је разноврсна фолклористичка интересовања у различитим научним и просветним институцијама Србије. Значај публикације повезан је са пажњом која се поклања нематеријалном културном наслеђу као чиниоцу националног и словенског идентитета, а у исто време наглашено је антропоцентрично темеље савремене науке и модерни прилаз анализе фолклорног текста. Наставивши вишегодишњу сарадњу српских и украјинских фолклориста, специјални број НТЕ *Српска фолклористика* отворио је нове могућности заједничких научних истраживања која су позвана допринети очувању и популаризацији фолклора као нематеријалне културне баштине.

Јелена ОСИПОВА (Москва)

*Два одраза српског народног песништва у руској
књижевности: XIX и XX век.*

У реферату се испитују одједи руских песника, писаца, јавних и културних личности 19. века на српске народне песме. Предмет истраживања су поетски преводи српских епских песама, као и публицистички радови на тему сижеа или јунака српског епа (А. С. Пушкин, А. С. Хомјаков, А. Н. Мајков), научни радови руских слависта (И. И. Срезњевски, П. И. Прајс, П. А. Ровински), путне белешке руских војних и културних личности (В. Б. Броневски, Е. П. Ковалевски, В. А. Панов).

Историјско-биографски и научно-изворнички методи су омогућили да се утврди да су раштркани подаци о Србима и њиховој култури почетка 19. века у наредним деценијама замењени њиховим систематским проучавањем, које је настављено све до 20. века. На основу текстуалне и књижевне анализе књижевних дела истражује се како се мењала специфика перцепције српског епа у руској књижевности 20. века и какву су улогу у том процесу одиграли преводи српског јуначког епа песника А. А. Ахматове и Ј. П. Кузњецова. Они су наставили Пушкинову преводилачку традицију превода, обогаћујући руску поезију новим преводима српске поезије и сопственим делима на српску тему (Ј.П. Кузњецов „Српска песма”).

Соња ПЕТРОВИЋ (Београд)

*Бабино опијело и сто и један гријех” – пародија и
хумор у легендарној причи из Босанске виле*

У *Босанској вили* за 1886. годину непознати сакупљач („Х.”) објавио је народну приповетку „Бабино опијело и сто и један гријех”. На први поглед делује да је реч о легендарној причи с темом о највећем грешнику (АТУ 756С). У Чајкановићевој збирци Српских народних приповедака из 1927. означена је као варијанта уз бр. 69 („Највећи гријех”), „делом пародија”, у групи текстова о разбојнику који је убио 99 људи и окајава грехе заливајући суви пањ, а када спречи човека да

скуди девојку, пањ олиста, греси му буду опроштени и он се посвети. У причи из *Босанске виле* „Бабино опијело и сто и један гријех”, главни заплет је очуван у основним цртама, али је преплетен с комичним мотивима замене идентитета (разбојник-хајдук представља се као анђео баби-невести и обећава да ће убити њеног кудиоца „Батала”) и пародијским ликом бабе Кукуледе, тобожње богомољке која је „завјетна колери”. У анализи ћемо указати на однос овог текста према кругу варијаната, на пародијске и хумористичке поступке, поступке разарања жанра, улогу кратких говорних облика, као и на интертекстуалне везе исказа „Бог да јој душу прости, на врби јој кости, у решету глава”.

Бранко ЗЛАТКОВИЋ (Београд)

*Даница – Забавник Вука Караџића као литерарна
тема*

Вук Караџић је објавио пет годишта Забавника *Данице* (1826–1829, 1834). На хронолошки и тематски начин у раду ће се систематизовати и анализирати забележени прозни и поетски примери који особено сведоче о занимљивој рецепцији гласила у жанровски разноврсном корпусу литературе Вуковог времена: преписци, мемоарима, књижевним критикама и полемикама, књижевној периодици, црквеним и полицијским извештајима, фолклорном фонду.

Данијела ПЕТКОВИЋ (Београд)

*Фолклор на страницама нове серије
Српског књижевног гласника*

Српски књижевни гласник је био водећи српски, а потом и југословенски културни часопис у првој половини XX века, који је имао доминантну књижевну оријентацију, али је пратио и издања музичке, ликовне и позоришне уметности, затим историје, археологије, социологије, филозофије, права, политике, економије и других научних дисциплина. Истраживање ће бити усмерено на фолклори-

стичке прилоге у *Српском књижевном гласнику* између два рата, који с обзиром на обимност корпуса и интензивну динамику излагања часописа нису много бројни, ни доминантни, али су и те како значајни. Испитиваће се њихов удео у формирању опште атмосфере овог гласила, структура сарадника и главни правци научне мисли у односу на водеће фолклористичке идеје тога доба, а рад ће такође покушати да докучи у којој мери су ови чланци пратили промене и самог *Гласника*, који је кроз деценије излагања клизио од прокламованих начела модернизације и европеизације српске културе, као израза класичног грађанског друштва, ка конзервативном, елитистичком, академском часопису.

Дејан ИЛИЋ (Београд)

Народна књижевност у Дабро-босанском источнику

Часопис *Дабро-босански источник* покренут је 1887. године, као верски часопис, то јест као месечни лист за „црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини”, како се наводи у поднаслову овог гласила. Иако се примарно бавио црквеним питањима и упућивао на правила богослужења, часопис је пратио културни живот српског народа у Босни и Херцеговини, а неговао је и забавно-поучни, белетристички део у којем је највише простора поклоњено прилозима из народне књижевности и у ширем смислу фолклористике и етнографије. После *Босанске виле*, овај часопис представља најзначајнију ризницу фолклорне грађе српског народа у Босни и Херцеговини. У предстојећем раду настојаћемо да опишемо сакупљену и објављену фолклорну грађу у *Источнику*. Поред жанровског и тематског пресека објављене грађе, анализираћемо и место фолклора у уредничкој концепцији часописа и схватање народне књижевности. Указаћемо на најзначајније сакупљаче и реконструисати мрежу сарадника. Улога *Источника* у сакупљању грађе посматраће се у вези са ширим интересовањем за народне умотворине и њихово сакупљање које је у Босни и Херцеговини доживело експанзију у последњој четвртини деветнаестог века. Сакупљање и објављивање умотворина постраће се на ширем културноисторијском плану и у вези са напорима српског народа у Босни и Херцеговини да оствари националну и културну аутономију.

Марина МЛАДЕНОВИЋ МИТРОВИЋ (Београд)

*Српска народна књижевност у преводима
Елодије Лотон Мијатовић*

Елодија Лотон Мијатовић превела је на енглески језик српске народне приповетке (*Serbian folk-lore: popular tales*, 1874) и народне песме (*Kosovo: An Attempt to Bring Serbian National Songs: About the Fall of the Serbian Empire at the Battle of Kosovo, Into One Poem*, 1885). Фокус је у досадашњим истраживањима био на културолошком аспекту ових издања и преводилачким решењима, док ће у излагању преводи бити посматрани из фолклористичког и књижевноисторијског угла. Преводи се посматрају у контексту њених других радова, културноисторијских струјања и научних токова тог периода. Анализира се такође и сам одабир грађе. Посебна пажња посвећује се уводним текстовима Вилијама Дентона, уредника издања народних приповедака, и Елодије Лотон, која је приредила епске песме.

Роберт ХОДЕЛ (Хамбург)

Преводи песништва Растка Петровића

У песми „Споменик” аутор призна да се читаоци из многих места жале „да ове песме тешко а понекад и никако не разумеју”, штампари Бурлеске Господина Перуна Бога Грома, пошто су сложили првих шездесет страна, одбили су даље да слажу, и Црњански који од срца поздравља излазак Откровења пише: „Позитивне вредности ове књиге налазим, одушевљено, под стиховима. Саме песме, то се не да порећи, су хаотичне конструкције. О некој читалачкој публици за ову књигу не може бити ни говора.”

Једна суштинска тешкоћа у разумевању Растковог песништва застича у томе да се његова песма истовремено развија на више семантичких нивоа (конкретна лирска ситуација, биографска позадина, симболично-метафорична раван). Предуслов њене вишеслојности је при томе неодређеност, недореченост и елиптичност сваке од тих семантичких равни.

У своме прилогу разматраћемо како преводиоци Откровења тумаче и преносе Петровићеву семантичку вишеслојност на немачки (Маша Дабих: Die Offenbarung), енглески (Новица Петровић: Revelation) и француски („Le mot de la soif”).

Дејан АЈДАЧИЋ (Гдањск)

*Српске народне песме о Косовској бици у
преводима и рецепцији Пољака*

У раду се анализирају преводи песама о Косовској бици Августа Бјеловског и Романа Зморског и укратко се говори о специфичности њихових превода. Аутор хронолошки наводи преводе српских народних песама, углавном из збирки Вука Караџића – Владислава Падлевског (1846), Богдана Залеског (1852), Романа Зморског (1853, *Lazarica* 1860), Изидора Коперњицког *Pieśni serbskie o Kosowskim boju* с предговором Т. Т. Жежа. (1889) *Pieśni serbskie o kosowskom boju* (1899), Чеслава Јастшембца), у избору Јулија Бенеша за Југословенску библиотеку (1938, поновљено код Јакубца 1948) и Ане Камјењске (1967) те приказе превода. Биће анализирани ставови Адама Мицкјевича изложени на предавањима на Колеж д Франсу, предговор Романа Зморског његовој књизи *Lazarica*, предговор Томаша Жежа увод Изидора Коперњицког (1889, 1899), те двадесетовековне студије Вилима Франчића, Крешимира Георгијевића, Маријана Јакобца, Милице Јакубјец Семковове, Ђорђа Живановића, Зигмунта Стоберског, Илоне Чамањске и Јана Лешнија, Хенрике Чајке, Изабеле Лис Вјелгош, Мирослава Топића и Петра Буњака, Дамиана Кубика, Регелса Халилија и др.

Малгожата ФИЛИПЕК (Вроцлав)

*Пољски превод романа Моме Капора Фолиранти
према оригиналу*

Чињеница да је Момо Капор (1937–2010), поред Миодрага Булатовића и Иве Андрића, аутор са највећим бројем наслова преведених на пољски и са највећим тиражом, сведочи да постоји потреба да се

подсетимо на његових превода који су значајно обогатили пољску преводачку баштину. Између 1979. и 2001. године појавило се у пољском читалачком оптицају пет романа Моме Капора, аутора преко двадесет књига (приповедака, романа, путописа, уметничких и позоришних монографија, радио и телевизијских драма), мајстора кратких књижевних форми, кога књижевни критичари и теоретичари књижевности сматрају једним од претеча тзв. цинс-прозе.

Године 1979. појавила се на пољском књига *Zapiski pewnej Anny* (Белешке једне Ане), 1981. штампан је био роман *Udawacze* (Фолиранти), 1989. појавила се пољска верзија романа Зое, 1990. године роман *Od ósmiej do trzeciej* (Од осам до три) а 2001. објављен је под насловом *Blokada Belgradu* пољски превод дела Блокада 011.

У чланку обратиће се пажња на културно – језичке аспекте преводиочевог рада у приближавању Капоровог романа Фолиранти пољском читаоцу.

Магдалена СЛАВСКА (Вроцлав)

*Данута Ђирлић-Страшињска и Бранко Ђирлић – преводиоци
и пропагатори српске књижевности за децу и омладину
у Пољској*

Дуга традиција пољско-српске књижевне сарадње постала је у последње време предмет интензивнијег проучавања, што потврђују бројни радови међу којима је и монографија Дејана Ајдачића *Пољско-српске књижевне везе. Преводи и рецепција* (2021), докторска дисертација недавно преминуле Дагмаре Луковић под насловом *Пољска књига и књижевност у Србији после 1989. године* (2022), научни чланци Петра Буњака, Агате Коцот и Магдалене Славске посвећени превођењу и рецепцији пољске књижевности у Србији [*Publikacje literatury polskiej w serbskim ruchu księgarsko-wydawniczym w latach 70.–90. XIX wieku* (2020), *Poezja polska w Serbii po 1990 roku. Rekonesans* (2020), *Poljska bajka i dečja fantastika u srpskom prevodu. 1991-2021.* (2022), *Chorwaccy i serbscy wydawcy polskich książek dla dzieci i młodzieży w latach 1991–2022* (2023)], као и научни скуп *Српско пољске књижевне везе* одржан у Институту за књижевност и уметност у Београду 19. и 20. октобра 2022. Нажалост, српска књи-

живност за децу и омладину још увек не представља честу тему у интересовањима пољских научника. У свом излагању пажњу ћу скренути на присуство српске књижевности за младу публику у Пољској, а посебно на улогу коју су у њеном приближавању читаоцима одиграли Данута Ћирлић-Страшињска и Бранко Ћирлић.

Вероника ЈАРМАК (Кијев)

*Српска научна литература у украјинским
преводима: рецепција особина менталитета
и језичке слике стварности*

Током првих деценија ХХИ века се нарочито актуализују питања сачувања словенског идентитета под притиском глобализационистичких процеса и великих светских језика. У реферату се разматра низ актуелних лингвокултуролошких проблема рецепције српске научне литературе у Украјини: питања, везана за разлике између јужно-и источнословенског стереотипова менталитета, а такође низ аспеката тумачења слике стварности код Срба и Украјинаца. На примерима ексцерпираним из најбољих узорака српске стручне литературе, наиме, расправа истакнутих српских слависта Д. Ајдачића („Еротославија: преображења Ероса у словенским књижевностима”) и Б. Сикимић („Традиционална загонетка и сет њених одгонетака” у преводу на украјински језик ауторке овог реферата) анализирају се специфичности менталитета различитих словенских народа које проузрокују разлике у слици стварности, а исто тако улога и дијапазон савремених преводилачких прилаза, метода, неопходних морфолошких и других врста трансформација у преводним текстовима.

Кључне речи: превод научне литературе, лингвокултуролошки приступ, словенски менталитет, језичка слика стварности, преводилачке трансформације у преводу.

Милена ИВАНОВИЋ (Београд)

*Два превода Проклете авлије на украјински
језик: проблем преношења турцизама*

Циљ истраживања је допринос проучавањима транслатолошких проблема и решења у преводима Андрићевих дела на стране језике кроз анализу начина преношења турцизама у два превода романа Проклета авлија на украјински језик. У првом делу разматрају се начини преношења турцизама-реалија, а у другом оних који нису културолошки маркирани, али имају одређене функције у тексту. За преношење реалија преводиоци су користили одговарајуће оријентализме којима су располагали у украјинском језику, али и генерализацију, описни и аналошки превод. У осталим случајевима бирали су углавном неутралне еквиваленте уз повремену примену поступка компензације кроз избор архаизама, дијалектизама и колоквијализама.

Оља ПЕРИШИЋ (Торино)

*Енциклопедијске одреднице у италијанском преводу
романа Иследник Драгана Великића*

Италијански превод романа Иследник Драгана Великића објављен је 2021. г. за издавачку кућу Keller под насловом *Il quaderno scomparso a Vinokovci*. Преплитање личног и колективног у кретању кроз различите временске и просторне координате овог псеудоконфесионалног аутобиографског романа (Живановић 2015) представља приличан преводачки изазов. Осим уобичајених проблематика на формалном, семантичком, стилском нивоу, наилазимо на читав низ енциклопедијских одредница географске, историјско-политичке, књижевне природе које је неопходно изместити ван културно-језичких граница оригиналног текста. Полазећи од Ековог појма културне енциклопедије који обухвата не само језик већ и мрежу свих претходних интерпретација текста у оквиру различитих култура, поставља се питање експликације ових садржаја у односу на личну енциклопедију односно предзнање циљне групе читалаца преведеног текста. Почев од самог наслова који је измењен у преводу (Свеска изгубљена у Вин-

ковцима) разматраће се ефикасност преводачких техника које би омогућиле читаоцу не само препознавање ових елемената већ и њихов значај у интерпретацији различитих наративних слојева романа.

Јасмина НИКОЛИЋ (Београд)

Узорковање националне културе у британском романтизму: прве антологије превода српске и шпанске народне поезије на енглески језик

Шпанске и српске народне песме први пут су систематски преведене на енглески језик истовремено, у трећој деценији XIX века. Најзначајнији преводиоци били су исти појединци, међу којима посебно место заузима Џон Бауринг (John Bowring).

У овом раду указујемо на таласе превођења од првих помена, преко појединачних балада и узорака, све до објављивања антологија шпанске и српске народне поезије, као и таласе истраживања од написа у оновременим часописима, предговорима и уводима, преко систематизације знања о романтичарским преводима с почетка XX века, све до студија културе и улоге Британије у „империјализацији маштом” с краја XX и почетка XXI века.

Примарну грађу за овај рад чине антологије превода и преводи српске и шпанске народне поезије Џона Бауринга и Џона Гибсона Локхарта са предговорима. Истражујемо уређивачке политике, преводачке стратегије и испитујемо како преводиоци активно обликују значење текста кроз своје изборе. Ово ће омогућити дубље разумевање улоге превођења у конструисању културних наратива и идентитета Шпаније и Србије, и улоге антологија као инструмента за контекстуализацију и тумачење како нација тако и света.

Описујемо и комплексан однос размене између немачких и енглеских антологичара и преводаца.

Биљана ВАСИЋ (Софија)

*Преводилачка компетенција у настави српског језика
као страног*

У настави страних језика, па и српског као страног, превођење (са страног језика на матерњи и обрнуто) једна је од основних дидактичких активности традиционалне граматичко-преводилачке методе. Са друге стране, веома је мало штампаних дидактичких материјала за српски језик као страни који доприносе развоју преводилачке компетенције. У раду указујемо на различите дефиниције ове компетенције и сагледавамо њен значај у контексту наставе српског језика као страног, а узимајући у обзир и Заједнички европски оквир за учење, наставу и оцењивање језика.

Бојан ЈОВИЋ (Београд)

Једна полемика која није желела да остане код куће

У саопштењу се разматра полемика коју су током 1982. и 1983. године на страницама *Књижевне речи*, часописа за књижевност, уметност, културу и друштвена питања, водили чланови Института за књижевност и уметност у Београду, др Драгиша Витошевић и др Светлана Слапшак. Описује се повод расправе, садржан у различитим ставовима Косте Тимотијевића и Драгише Витошевића према проблематици присуства „страних” примеса у изворном ткиву српскохрватског језика, исказаним током саветовања „Актуелна питања наше језичке културе” одржаног 1982. године у библиотеци „Петар Кочић” у Београду, и објављеним у истоименом зборнику саопштења. Коментар Слапшакове у *Књижевној речи* на основно питање спора, језички „пуризам” односно „чистунство” из 1982. и Витошевићев одговор, стицајем околности објављен годину дана касније, развили су се у полемику, у којој су се туђице / позајмљенице посматрале не само као лингвистички и стилистички проблем већ и као знак гледања на шири контекст односа „наш” / „туђ” у култури, питања ксенофобије, расизма, скоројевићства и снобизма, и на проблеме најширег образовања.

Јелена ЈОВАНОВИЋ (Ниш)

*Оцена књижевности: савремени српски
романи из угла књижевних награда*

Данас без сумње говоримо о наградама као врсти књижевне критике у којој превагу односи оцењивачки део. То је филтер који примарно вредновањем пропушта неке текстове и ауторе у простор књижевног канона, истовремено остављајући друге ван њега. Питања која увек провоцирају тичу се значаја награда, поузданости њиховог суда, уплива некњижевних чињеница у књижевно оцењивање; вредности / користи коју признања доносе литерарном животу. Анализом „судбине” српских романа који су се нашли у ужим изборима и/или били овенчани наградама покушаћемо да одговоримо на нека од постављених питања. Због ширине захвата основни корпус представљаће дела објављена после 2000. године која су завредила пажњу оцењивача у издвојеном континуитету од пет година. На тај начин моћи ће да се пружи релевантнији / поузданији закључак о месту награда у животу савремене српске књижевности. Истовремено, одабир романа вођен избором жирија књижевних награда представљаће и скицу савремених поетичких парадигми уочених у репрезентима актуелне књижевне продукције.

Светлана ШЕАТОВИЋ (Београд)

Награда „Десанка Максимовић” – мера савремене поезије

Награда „Десанка Максимовић” установљена је 1993. године само неколико месеци после смрти песникиње и додељује се за укупан допринос развоју српске поезије. Од те године до 2023. године додељено је 30 награда, али посебну контроверзу представља додела песнику Новици Тадићу који је одбио да прими ову награду. Такође, посебан догађај везан за наведену награду је изузетно мали број жена песникиња добитница награде. Само четири песникиње су добиле ову награду која фактички представља награду за животно дело. То су: Мирјана Стефановић, Радмила Лазић, Ана Ристовић и Злата Коцић. У раду ћемо анализирати структуру добитника, али и одлике

српског песничког канона од 1993. до 2023. године са посебним акцентом на одлике песника или песникиња добитника. Кроз низ лауреата пратићемо и критичарски укус који се одражава на избор лауреата, али различите вредносне судове критичара који су били чланови жирија. Награда „Десанка Максимовић никада није изазивала посебне политичке контроверзе и због тога је веома корисно и релативно лако пратити укус жирија и токове у савременој српској поезији.

Мина ЂУРИЋ (Београд)

Међународне номинације писаца српске и јужнословенских књижевности за Нобелову награду

Како, према процедурама рада Нобеловог комитета, временски распон за сагледавање отвореног архива номинација за Нобелову награду мора да буде педесет година удаљен од актуелног тренутка, односно у разматраном случају отворен је до 1973, тј. 1974. године, у контексту доступних података ово истраживање је нарочито усредсређено на разматрање тога ко су били међународни предлагачи писаца српске и јужнословенских књижевности. У каквим су поетичким релацијама према делима номинованих били инострани предлагачи опуса стваралаца српске и јужнословенских књижевности? Да ли их и како српска и друге јужнословенске културе памте? На које начине би могла да се одреди поетика рецепције српске и јужнословенских књижевности у другим литерарним традицијама управо имајући у виду светски оквир канона номинација за Нобелову награду? Разматрајући ова питања, истраживање показује какву су улогу преводи дела српске и јужнословенских култура имали у процесима мотивације иностраних предлога, као и каква историја међународне рецепције српске и јужнословенских књижевности може да се опцрта кроз оптику и динамику номинација за Нобелову награду.

Снежана БОЖИЋ (Ниш)

*Књижевне награде и рецепцијска видљивост
добитника /локални и национални оквири)*

Полазећи од питања заснивања, динамике трајања и утврђивања релевантности књижевних награда у јавном животу, циљ нам је да истражимо улогу и значај који конкретна књижевна признања имају на локалном/завичајном и ширем националном књижевном, културном и образовном плану, и то гледано из угла оснивача награде (установе, удружења које награду додељује), награђеног аутора (и дела), као и ширег круга читалаца коме се, додељеном наградом, одређено књижевно остварење препоручује и приближава. Како би, у датим општим оквирима, различити аспекти односа завичајно – национално били боље размотрени, у аналитички фокус ући ће књижевне награде које се, ануално, додељују у граду Нишу: „Бранко Миљковић”, „Стеван Сремац”, „Славиша Николин Живковић” и „Малени цвет”. Посебно подстицајним чини се испитивање досегнутих рецепцијских домета награђених књижевних остварења (што ће бити установљено преузимањем података о њиховој читаности из библиотечких база) и, у вези с тим, разматрање механизма дисеминације информација о награђеним књигама и њиховом критичком вредновању – путем књижевних и научних часописа (нпр. тематских блокова посвећених награђеним ауторима, као у часопису Градина), локалних и националних медија, укључујући и улогу друштвених мрежа у популаризацији не само књижевних награда него књижевности и читања уопште.

Енрико ДАВАНЦО (Кјети-Пескара)

*Борислав Пекић и његове награде. Књижевно
ходочашће између политичке репресије и званичних признања*

Док је Титов режим владао Југославијом, Борислав Пекић је живео и стварао у тешким али несумњиво посебним околностима: иако су га комунистичке власти стално прогањале због политичке несаслушаности, жирији главних домаћих књижевних награда нису могли да игноришу доказе његовог наративног талента. Писац је успео да добија бројна најзначајнија признања у тадашњој федерацији упркос

свом непожељном положају; најубедљивији пример такве ситуације је додела НИН-ове награде за роман Ходочашће Арсенија Његована 1970. године, уочи његовог одласка у добровољно изгнанство у Лондон. Гледајући на то, садашњи коментатор не може да не размишља о факторима и догађајима који су тада утицали на одлуке различитих жирија: да ли је квалитет Пекићевог приповедања био јачи од политичке анатеме? Како је постизање награда помогло ширење ауторовог стваралаштва (нарочито у случају романа Како упокојити вампира из 1977)? Да ли су политичке промене из касних 1980-их имале последице на пријем дела аутора? Овим радом, дакле, предлагемо реконструкцију и тумачење признања које је Пекић освојио током своје каријере не само као прилог ауторовој биографији, него и као поглед на трансформације које је тадашње друштво доживело.

Слађана ИЛИЋ (Београд)

*Награда Библиотеке града Београда Београдски победник:
културни и друштвени контекст њеног настанка*

С обзиром на кризу некада респектабилних књижевних награда за роман године, која траје већ дужи низ година, а највише се огледа у идеологизацији књижевности и промовисању идеологије у јавности – а која је делимично условљена и одређеним НВО агендама – дошло је до очигледног културног рата у видљивој и мање видљивој сфери српске књижевности. Он се од номиналне борбе за чисто књижевне вредности, с временом претворио у борбу за моћ две опонентне групације. Стицајем срећних околности, међутим, стекли су се услови за настанак нове књижевне награде за роман године написан на српском језику. Идеја оснивача награде, као и формираног жирија, био је управо повратак књижевним вредностима и деидеологизација културе. Питање је, ипак, колико је ова, свакако племенита намера, препозната и дочекана с добродошлицом од наше културне (књижевне) јавности.

Саша КНЕЖЕВИЋ (Пале)

Књижевне награде у Републици Српској

У Републици Српској, од њеног оснивања 1992. године, развија се снажан књижевни живот који је са собом, а што је и природно, донио и велики број књижевних награда. Неке од њих имају већи и шири значај на цијелом језичком и културном простору српског народа, док је већина остала на локалном нивоу. Важна ствар је да велика већина награда и конкурса подразумијева да се у обзир узимају књиге или рукописи писаца који стварају на српском језику, дакле без ограничења на ствараоце из Републике Српске. У овом раду покушаћемо по први пут научно дискутовати о валидности ових награда и њиховом статусу у ширем контексту цјелокупне српске књижевности.

Милица КЕЦОЈЕВИЋ (Београд)

*Послератна српска проза као предмет полемике
у часопису Савременик и Дело*

Реферат ће бити посвећен послератној српској прози, која је почетком седамдесетих година прошлога века постала предмет полемике вођене на страницама релевантних часописа *Савременик* (Темат „Српска књижевност данас – проза”) и *Дело* (Темат „Српска проза данас”). Онолико колико се за интерпретацију учини функционалним, у видокруг ће се увести и резултати спроведених анкета (објављивани у поменутиим часописима), у којима су махом учествовали оновремени романијери и приповедачи. Такође, укључиће се становишта која је критичар Милош И. Бандић заступао у Темату под насловом „Приповетка данас” (I–V), у *Летопису Матице српске* (јул/август–децембар, 1971).

Немања КАРОВИЋ (Београд)

*Две дуге деценије послератног књижевног живота:
дискусија у часопису Дело 1965. године: полемика поводом
текста „Токови и струје у нашој данашњој
литератури” Свете Лукића*

Током 1965. године, када се навршавало две деценије од завршетка Другог светског рата и формирања нове Југославије, у књижевној јавности се на све изразитији начин осећала потреба да се претходни двадесетогодишњи период – богат поетичким променама и прожет полемичким набојем – пажљиво историјски сумира и естетски вреднује, како би се могли успоставити што поузданији оријентир за сагледавање савремене литерарне ситуације. Текст „Токови и струје у нашој данашњој литератури” Свете Лукића био је један од првих покушаја да се развојне фазе послератне књижевне повести поетички дефинишу и сагледају у светлости смене песничких генерација, као и да се уоче елементи међуратног модернизма који су се обновили у стваралаштву млађих аутора, чије се песништво на нескривен начин дистанцирало од идеолошки унапред скројених узуса социјалистичког реализма. Као што је и иначе уобичајено да пионирски подухвати наилазе на различите отпоре и оспоравања, тако је и текст Свете Лукића постао повод за дискусију која се одиграла у једанаестом броју часописа *Дело* 1965. године. Имајући у виду да су у полемици учествовале репрезентативне стваралачке личности књижевног живота (попут Слободана Селенића, Александра Вуча, Мухарема Первића, Петра Цацића и Зорана Глушчевића), и да се разговор тематски разгранаво ка многим горућим културним питањима тога времена, у раду ћемо настојати да анализирамо сучељена гледишта и опишемо специфичне поетичке, па о политичко-идеолошке чиниоце на којима је почивала духовна атмосфера средине шездесетих година 20. века.

Марко РАДУЛОВИЋ (Београд)

*Рецепција Антологије српског песништва
Миодрага Павловића у књижевној критици
и дневним новинама*

У раду ће се испитати најважнији критички осврти на Антологију српског песништва (1964) Миодрага Павловића, са посебним фокусом на велику анкету *Вечерњих новости*, објављиваној у бројевима од новембра до децембра 1964. године, у којој су своје мишљење о Павловићевом избору из српске поезије изнели неки од најважнијих писаца, песника и књижевних критичара тога времена (Васко Попа, Душан Костић, Милосав Мирковић, Јован Христић, Матија Бећковић, Божо Булатовић, Десанка Максимовић, Никола Дреновац, Тоде Чолак, Брана Црнчевић, Предраг Палавестра, Мирко Милорадовић, Добрица Ћосић, Душко Радовић, Богдан А. Поповић, Велимир Лукић, Бранко Ћопић, Александар Вучо, Иван В. Лалић, Данило Киш), али и „обични” читаоци, а која је кулминирала „великим суђењем” Антологији и њеном састављачу у организацији Дома омладине. Пажња и опречне реакције коју је Павловићев избор изазвао подстакле су *Вечерње новости* да спроведу опсежну анкету чији је главни циљ био да се утврди вредност и репрезентативност Антологије. Размотрићемо природу главних замерки и похвала које су Антологији упућене, као и улогу коју су периодика и дневна штампа одиграле у рецепцији и књижевном животу овог Павловићевог подухвата.

Кључне речи: периодика, дневне новине, књижевна критика, Антологија српског песништва Миодрага Павловића, рецепција, *Вечерње новости*.

Миљана СИМОНОВИЋ (Лођ)

*Винаверов Манифест експресионистичке школе
и ликовна критика Милоша Црњанског*

Манифест експресионистичке школе, који је 1921. написао Станислав Винавер, имао је снажан утицај на уметничке тенденције у српској уметности треће деценије двадесетог века. Написан под

утицајем немачке експресионистичке поетике, овај проглас превазилази карактер програмског текста – он, по форми, садржају, идеји, а отвореношћу, силовитошћу, јасношћу и експлицитношћу представља управо модел авангардног стварања. Почетна и истовремено централна идеја текста је стварање као циљ, током чега се елементи стварности узимају „за средство стварања”. Винавер ову идеју развија кроз различите аспекте – језик, мелодија, ритам, стваралачки заноси, интуиција, хаос, поремећени склопови стварности и уметности итд, остајући доследан првој реченици:

„Ми смо сви експресионисте.” Такође, овде програмски уобличене идеје су врло уочљиве и у делима овог аутора (о којима ће у одређеној мери бити речи). Трагом наведене реченице, која директно кореспондира са реченицом коју је написао Милош Црњански у тексту о сликарству Милоша Голубовића, а која гласи: „Ја не разумем како се може назвати уметником ко експресиониста није”, у раду ће се истражити усклађеност Винаверових ставова о експресионизму и поетичких поставки у невеликом, али за поетику Црњанског значајном обиму ликовне критике коју је написао.

Данијела СТАНИЋ (Београд)

*Прве југословенске уметничке изложбе у књижевној
периодици (лингвостилистичка анализа и
историјско-уметнички значај)*

Анализираћемо стилистички развој уметничких критика у књижевној периодици, које се жанровски крећу од аналитичког монографско-публицистичког стила у форми извештаја или приказа до жанра есеја са темом ликовне критике до есејистичке критике са елементима научно-популарног стила. Предмет анализе нашег рада су текстови наших критичара и сликара са првих југословенских уметничких изложби (1904, 1906, 1908, 1912, 1922, 1927), објављених у *Српском књижевном гласнику*, *Летопису Матице српске*, *Делу и књижевно-социјалном часопису Мисао*. Аутори тих критика су Милоје Васић, Богдан Поповић, Милан Шевић, Надежда Петровић, Милан Ћурчин, Милан Предић, Бранко Поповић, Тодор Манојловић и Милан Кашанин. Ове изложбе су значајне како у историјско-умет-

ничком и друштвено-политичком смислу тако и лингвистички јер доприносе формирању жанра ликовне критике унутар публицистичког стила. Оне су пре тачно 120 година поставиле камен темељац за национално-идеолошко буђење Јужних Словена (Срба, Хрвата, Словенаца и Бугара) и формирање будуће заједничке државе. Духовно јединство и националну узајамност су први осетили ликовни уметници и дали иницијативу за стварање потоњих веза за даље зближавање. Са лингвостилистичког становишта издваја се лексика из области ликовних уметности: ликовни термини (њихова уклопљеност у термилошки систем: уметнички правци, врсте уметничких дела, технологија сликарства, боје), као и лексеме и изразе из поља естетике. Уочена су и лексичка и граматичка средства којима се постиже објективност, тј. ученост, или пак субјективност. Објективност се углавном постиже следећим употребом пасивних и безличних конструкција, нерепернцијалном употребом лексеме човек, употребом 1. л. мн. за изношење ауторског става, номинализацијом и великим бројем глаголских и апстрактних именица. Треба напоменути да декомпоновани предикат, који се данас може сматрати једним од начина постизања објективног тона, готово да није присутан у анализираним текстовима (само пример извршити избор из 1904. год.). Са друге стране, неки од елемената којима се постиже субјективност су колоквијалне речи и изрази, иронија и цинизам, употреба глагола којима се исказује оцена, експресивна лексика, приповедачке форме глагола неспецифичне за критику. Субјективно-експресивна функција се постиже и употребом великог броја метафора и метонимија. Уочена је употреба лексема из других професија у домену ликовне критике (из музике, књижевности, лингвистике, психологије, биологије, кулинарства и др.).

Милош ЈОЦИЋ (Нови Сад)

*Doom-writing: Култура, технологија и уметност
у серијалу Конац двадесетог века
Војислава Деспотова*

Војислав Деспотов (1950–2000), један од најзначајнијих српских неоавангардних стваралаца, у *Летопису матице српске* је између 1982. и 1985 објављивао серијал текстова под називом Конац два-

десетог века. У питању су текстови хибридне жанровске форме који обухватају: есеје, фрагменте, анкете, интервјуе, преводе, коментаре и засебну лексиконску подколумну под називом „Речник краја двадесетог века”. Ови текстови посвећени су различитим футуристичким, технолошким и културолошким темама као што су: утицај технологије на приватни живот и друштво у целини, еколошке последице индустријског развоја, нови политички покрети и друштвене супкултуре, и утицај технолошке културе на уметност, књижевност и књижевне поетике.

У овом раду бавимо се истраживањем дистопијских културолошких и уметничких идеја Војислава Деспотова, њиховим односом са неретко утопијским замислима о технолошком развоју у историјској авангарди, као и особеностима експерименталне, жанровски хибридне форме ових текстова.

Бранко ВРАНЕШ (Београд)

*Ране приче Горана Петровића у краљевачкој
књижевној периодици*

У краљевачким листовима *Октобар*, *Слово* и *Повеља* Горан Петровић је, у периоду између 1983. и 1991. године, објавио више прича које нису ушле у састав потоњих збирки приповедака. У питању су кратке прозе „Мало соли” (1983), „Возни ред” (1983), „Листови Данила Кастратовића” (1984), „Недовршена прича за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком” (1989), „Седам дана у животу писца” (1989), „Човек није птица” (1990), „Извештаји о слабој постојаности границе између сна и јаве (I)” (1990), „Извештаји (II) о јануару 1991.” (1991). Петровић се на ове „ране радове”, са извесном иронијом, осврнуо у пролошкој причи „Пронађи и заокружи” из награђене збирке приповедака *Разлике* (2007). Поменуте приче отуда истовремено омогућавају разумевање поетичке еволуције Горана Петровића и улоге краљевачке књижевне периодике у сазревању великог писца.

Маја МЕДАН ОРСИЋ (Нови Сад)

*Програмски текстови надреализма: између
елитизма и демократичности*

Нема сумње у то да су процеси деелитизације и демократизације уписани у саму основу надреалистичког разумевања уметности. Уметност би, у складу са авангардним претензијама, требало да се изједначи са животном праксом, и да се тако укине свака идеја о њој као о привилегованом говору. Томе у прилог иде и инсистирање на колективизму у стварању, који је изражен у многобројим надреалистичким часописима, прогласима, коауторски и колективно писаним програмским текстовима, аутоматским песмама, анкетама итд. Међутим, колективизам авангарде имао је и своје наличје, макар када је реч о француском надреализму. Уметнички покрет, на челу са Бретоном који се испоставио као вођа, почео је све више да поприма доктринарни карактер, што се може закључити већ поређењем Првог (1924) и Другог манифеста (1930). Паралелно са тим, надреалистичка уметност захтевала је интелектуално супериорног читаоца, и супротно њеним првобитним намерама, она никада није успела да комуницира са најширим друштвеним слојевима. У овом раду, анализујући Бретонове манифесте, али и програмске текстове српског надреализма објављене у различитим часописима, покушаћемо да маркирамо начине на које су се одвијали ови процеси, противни вољи самих надреалиста.

Сања ПЕРИЋ (Нови Сад)

*Борислав Радовић као сарадник часописа
Поезија (1996–2012)*

Борислав Радовић присутан је у часопису *Поезија за поезију и теорију поезије* од првог броја 1996. године до 2011. године, пред крај излажења часописа. Радовићеви прилози разноврсни су и дају значајне увиде о песниковој лектури и поетичким преокупацијама, што је најбоље уочљиво у његовим преводима са француског језика. Мање познате песме и мање познати чланци, од којих се неки касније не

прештампавају у његовим књигама есејама, откривају слабије примећене аспекте његовог дела, као што је, на пример, уплив личног, интимног и мемоарског у есејима о песничким питањима. Преводи поезије и есеја, са драгоценим коментарима преводиоца, осветљавају утицаје и прожимања како на микроплану у виду специфичних речи и израза, тако и на плану теоријског схватања поезије. Превод есеја Жана Вала „Поезија као јединство супротности” битан је за сагледавање Радовићеве поетике, док низ текстова о Бодлеровом Цвећу зла, уз превод нацрта предговора и преписке у вези са збирком, упућује на темељан приступ превођењу. У раду ћемо анализирати на који начин је сам концепт часописа *Поезија* у сагласју са Радовићевим стваралачким радом, и како је сарадња остваривана током година.

Милунка МИТИЋ (Ниш)

*Идејност нишког часописа Градина на размеђи векова
(1900–1901)*

Млади професор књижевности Јеремија Живановић, у нишкој Гимназији „Краљ Милан”, иницирао је покретање књижевног часописа као неопходну потребу већ 20 година српског слободног краја. И, са другим професорима ове гимназије (уредник проф. Милан Банић) покренут је часопис *Градина* (у значењу – башта), са поднасловом: забава, поука, књижевна критика. Први број је изашао 7. јануара (за Божић) 1900. године. Своју покретачку идеју Ј. Живановић је на почетку првог броја *Градина*, 1900. стиховано објавио: „Отварамо те свету, Градино наша мила, нудећи који стручак, који мирисни цветак.....Ал доста је за почетак.....И жеље наше кроз српство нек те прате.” У оба годишта (1900. и 1901.) родољубива духовна идејност, избором прозе и поезије, наше и преведене, је испоштована. У првој години „живота” овог часописа (1900.), кроз прилоге се упућује на духовност једног времена и места, као и популације којој је намењена. Друго годиште завршено је двобројем 35–36, 15. октобра 1901. и носи смернице новог времена кроз књижевне погледе, нарочито избором преведених дела. Часопис *Градина* је одмах стекао популарност и заузео изузетно место у културној популацији не само у Нишу, већ и у Србији.

Аналитички ћемо посматрати текстове овог часописа који носе духовну потребу једног времена за књижевну популацију грађанства, а и за младе у смислу образовања – ученике.

Зона МРКАЉ (Београд)

*Значај часописа Књижевност и језик
за развој методике наставе књижевности*

У овом раду разматраће се методички прилози као делови истоименог поглавља часописа *Књижевност и језик*, објављени у 21. веку. Акцент ће бити стављен на радове који се односе на методику наставе књижевности. Анализираће се њихов допринос развоју ове посебне подобласти науке о настави. Конкретизоваће се поједине теме које се везују за изазове савремене наставе и начине њихове реализације у школи.

Притом ће се часопис *Књижевност и језик* издвојити као незаобилазни садржај који континуирано учествује у стручном усавршавању наставника српског језика и књижевности.

Наташа СТАНКОВИЋ ШОШО (Београд)

*Значај часописа Књижевност и језик за унапређивање
школских програма и читанки за основну и средњу школу*

Полазећи од тога да је *Књижевност и језик* водећи научни часопис из области српског језика, књижевности, школства, науке и културе, у раду се сагледава заступљеност оригиналних методичких пројеката и актуелних теоријско-методолошких истраживања из области Методике наставе књижевности, која су својим резултатима допринели унапређивању школских програма и савремених читанки за основну и средњу школу. С посебном пажњом се анализира корпус обавезне и изборне школске и домаће лектире, примена методичких поступака и радњи и функционалност дидактичко-методичке апаратуре и у штампаним и дигиталним читанкама за основну и средњу школу.

У закључку рада представљена је синтеза резултата до којих се дошло у истраживању научних радова часописа *Књижевност и језик*, са циљем да се антиципирају нова гледишта у будућим наставним програмима, пројектима рада у школским уџбеницима и савременој настави.

Кључне речи: *Књижевност и језик*, наставни програм, школске читанке, методичке радње и поступци, савремена настава.

Милан ВУРДЕЉА (Београд)

*Претраживање дигитализованих књижевних
часописа као стваралачка активност у наставној
обradi епоха модерне и авангарде*

Главнина рада посвећена је методичком приступу тематским целинама које су, унутар важећег програма наставе и учења, омеђене књижевноисторијским епохама и поетичким парадигмама модерне и авангарде у српској књижевности. Држећи на уму у којој мери је књижевно стваралаштво у домаћој периодици од почетка до треће деценије прошлог столећа допринело афирмацији речених поетичких стремљења, у првом реду западноевропске провенијенције, аутор образлаже повољности коришћења дигиталних база и њима припадајућих претраживача у склопу стваралачки предозначених активности ученика. У раду се аргументује образовни потенцијал разматрања, по ученике мотивишућег истраживања и критичког испитивања садржаја *Српског књижевног гласника*, *Босанске виле*, *Зоре*, *Крфског забавника*, *Зенита*, *Идеја* и *Хипноса*, као и остваривање функционалних наставних циљева захваљујући обучавању ученика за коришћење дигиталних платформи/сајтова „Претражива дигитална библиотека”, „Дигитална Народна библиотека Србије”, „Дигитална БМС”, уз неколицину других интернетских адреса.

Горан РАДОЊИЋ (Никшић)

*Жанровска хибриднос манифеста у српском
модернизму*

Манифест као тип текста чије је поријекло у политичкој сфери, по својој природи је текст хибридног карактера. Политичка димензија и хибриднос текста биће истакнута у модернизму и самим избором да свој програмски текст назову манифестом. Тако је и у српском модернизму. У књижевном манифесту долази до укључивања нових жанровских конвенција, како некњижевних, тако и књижевних. Осим средства да се прокламује нова поетика, манифест постаје, некад више, некад мање, и отјелотворење те поетике. Тако је и са текстовима српског модернизма који не носе то одређење, али се читају као манифести.

Јелена МИЛИНКОВИЋ (Београд)

Први број књижевног часописа као (његов) манифест

У излагању се полази од претпоставке да је први број часописа значајан за успостављање поетичког правца његове уредничке политике. Када је реч о књижевним часописима, поред уредничких стратегија и општих интересовања часописа, првим бројем се сугерише и поетички концепт који ће конкретним периодиком бити обликован или пак промовисан. Како су часописи стожерни чиниоци књижевног живота, њихова улога у поетичким уобличавањима, променама, али и полемикама је незаобилазна у готово свим (књижевно)историјским епохама, а ова улога постаје сложенија и значајнија у годинама „оптерећеним” друштвено-политичко-економским променама. Тада књижевни часописи искорачују из своје примарне функције у области естетике и уметности и постају друштвени чиниоци. На примеру три часописа *Књижевни Југ* (1918–1919), *Дан* (1919–1920) и *Мисао* (1919–1937), чије покретање је директно везано за крај Првог светског рата и који су смештени на почетак међуратне епохе и златног доба периодике, али и на почетак нових (авангардних) међуратних поетика, показашу да ли су и колико њихови први бројеви, уједно и

њихови манифести, али и манифести књижевних покрета и праваца који ће се обликовати током друге деценије 20. века.

Владимир ПАПИЋ (Нови Сад)

*Научници и универзитетски професори као писци
у Летопису Матице српске (1946–2023)*

Излагање „Научници и универзитетски професори као писци у Летопису Матице српске (1946–2023)” за циљ има приказивање развојног тока савремене српске књижевности у оквиру часописа са најдужом традицијом и неприкосновеним угледом у српској култури. Специфична тема, каква је позиција универзитетских професора и научника (књижевноисторијског и других профила) унутар савремене српске и преводне књижевности, треба да прикаже заступљеност „учених” аутора у рубрикама намењеним белетристичком стваралаштву, као и у рубрикама посвећеним књижевним приказима и критикама њихових белетристичких дела. Реферат треба да укаже и на однос прозних/поетских и критичко-теоријских дела истих аутора, понекад и унутар истог броја Летописа. Значај *Летописа Матице српске* у формирању савремене српске књижевности показују и у њему публикована дела аутора тзв. „професорског романа”, попут Милорада Павића и Петра Милошевића, као и уреднички рад важних српских научника и писаца друге половине XX и прве четвртине XXI века, чему ће такође бити посвећена пажња при планираном истраживању.

Јана ПЕТРОВИЋ (Београд)

*Дубровачки писци и дубровачка књижевност
у фељтонима Милана Савића*

У раду се расветљавају приповетке Милана Савића објављене у новосадским листовима *Јединство* и *Застава*, у којима се бави дубровачким темама. Приповетке „Младост Ђива Бунића” (1922) и

„Старост дон Иња Ђорђића” (1928) сагледавају се превасходно са становишта начина на који је литерарно стваралаштво ових дубровачких писаца утицало на карактеризацију главних јунака, при чему су у обзир узете и директне интертекстуалне везе и посредне алузије. Посебна пажња посвећена је културноисторијским аспектима ових приповедака. Расветљавају се привидно фактографске појединости које представљају плод пишчеве имагинације и указује на могуће изворе из којих се упознавао са детаљима који имају несумњиву историографску потпору.

САДРЖАЈ

Књижевни часописи, манифестације и награде

*

Врсте речи у контексту језичких промена

Димка САВОВА (Софија) <i>Валенце код недевербативних и недеадјективних именица</i>	5
Милош КОВАЧЕВИЋ (Крагујевац) <i>Везници као морфолошке и синтаксичке јединице.....</i>	5
Јасмина МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ (Београд) <i>Сложени зависни везници са конвербима.....</i>	6
Душка КЛИКОВАЦ (Београд) <i>О тзв. аутонимној употреби речи (suppositio materialis)</i>	6
Ана ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ (Косовска Митровица) <i>Функционално преобразовани прилози и придјевни у савременом српском језику.....</i>	7
Илијана ЧУТУРА (Јагодина) <i>Од прилога и прилошког израза до поштапалице у јавном дискурсу</i>	8
Миланка БАБИЋ (Пале) <i>Приједлози у морфолошкој и синтаксичкој анализи</i>	8
Љубица ВЕСИЋ (Београд) <i>Предлошки изрази и њихов статус у систему врста речи</i>	9
Слободан НОВОКМЕТ (Београд) <i>Нови непроменљиви придеви у српском језику.....</i>	10

Милан ИВАНОВИЋ (Београд) <i>О подели именица по значењу: Поводом вишезначности и алолексá на граници категорија.....</i>	10
Исидора БЈЕЛАКОВИЋ (Нови Сад) <i>Прилози или „нарјечија” у Входу к писменици и језикознанију Павла Соларића (1831)</i>	11
Радмило МАРОЈЕВИЋ (Бања Лука) <i>Врсте ријечи и фразеолошки жанрови</i>	12
Ирина ИВАНОВА (Москва) <i>Уметнуте речи у српском и руском језику</i>	13
Миливој АЛАНОВИЋ (Нови Сад) <i>Семикопулативни глаголи: пример делексикализације речи.....</i>	13
Веран СТАНОЈЕВИЋ (Београд) <i>Од глагола до модалне партикуле: о глаголу морати и модалној алолекси мора</i>	14
Тијана АШИЋ (Крагујевац) <i>Модалност и кретање: стићи и доћи као полу-помоћни глаголи</i>	15
Ђоко НИКОЛОВСКИ (Марибор) <i>Надградња лексикографског концепта словеначко-српског онлајн речника</i>	16
Душанка ВУЈОВИЋ (Нови Сад) <i>Статус неологизама и околионализама из Речника српскохрватског књижевног језика Матице српске у савременом српском језику.....</i>	16
Славко СТАНОЈЧИЋ (Крагујевац) <i>Категоризација лексичких колокација и фреквенцијска категоризација пунозначних речи у типичном уибеничком дискурсу</i>	17
Светлана СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК (Београд) <i>О терминима везаним за глаголе као врсту речи у Речнику лингвистичких термина</i>	18

Галина ТЈАПКО (Москва) „Женско питање” у Вуковом Рјечнику	18
Јелица СТОЈАНОВИЋ (Никшић) <i>Прелазак патронима у презимена на примјеру паитровских исправа</i>	19
Виктор САВИЋ (Београд) „Постоји ли <i>substantiva mobilia</i> у српском језику?”	20
Марина КУРЕШЕВИЋ (Нови Сад) <i>О употреби речи јако у српскословенским нелитургијским наративним текстовима</i>	20
Ненад ИВАНОВИЋ (Београд) <i>Опис и категоризација глаголског система у спису Глагол Адама Драгосављевића (око 1850)</i>	21
Ана МАЦАНОВИЋ (Београд) <i>Врсте речи у Српској граматици (1862) Димитрија Чобића</i>	21
Вишња ВИШЊЕВАЦ (Источно Сарајево) <i>Статус партиципа у граматицима из славеносрпске епохе: од морфосинтаксичких функција ка теорији</i>	22
Александра ЦОЛИЋ ЈОВАНОВИЋ (Нови Сад) <i>Нелични глаголски облици (инфинитив и континуанти активних партиципа) у Венцловићевим текстовима на народном језику (на примеру рукописа Слова изабрана)</i>	22
Милена ЗОРИЋ ЛАТОВЉЕВ (Нови Сад) <i>Ставови о језику у Детињству, часопису о књижевности за децу</i>	23
Тијана БАЛЕК (Нови Сад) <i>Видски триплети између граматичког тумачења и прагматичке слике (на руском и српском материјалу)</i>	24
Јелена БАЈОВИЋ (Косовска Митровица) <i>Концепт част у Његошевом Шћепану Малом и руским преводима</i>	24

Јелена ГАЗДИЋ (Београд) <i>Употреба партикула у цетињским годишњацима из 19. вијека</i>	25
Југослава РАКИЋ МЛАДЕНОВИЋ (Београд) <i>Именички, глаголски и придевски облици при мешању редакција у дечанском Поменику живих и умрлих (1883)</i>	25
Александра БРАЈОВИЋ (Беч) <i>Функционално-семантичко разматрање неких везника у Причтама Јована Мушкатировића (Прилог методологији анализе и проучавању језика славеносрпских писаца)</i>	26

Књижевни часописи, манифестације и награде

*

*Српска књижевност, наука и публицистика
у преводу*

Јован ПОПОВ (Београд) <i>Александар Тишма у Летопису Матице српске</i>	29
Валентина ПИТУЛИЋ (Косовска Митровица) <i>Фолклорне теме у Летопису Матице српске у 19. веку</i>	29
Нина СТОКИЋ (Нови Сад) <i>Заступљеност и рецепција српске књижевности XVIII века у Летопису Матице српске (од 2000. до 2024. године)</i>	30
Луна ГРАДИНШЋАК (Београд) <i>Концепт уређивања Летописа Матице српске за време Георгија Магарашевића</i>	31
Јелена МАРИЋЕВИЋ БАЛАЋ (Нови Сад) <i>Пољска књижевност у Летопису Матице српске (1992–2024)</i>	31
Наташа ДРАКУЛИЋ КОЗИЋ (Београд) <i>Књижевна критика у Летопису Матице српске од 2001. до 2020. године</i>	32

Ана КРЕЧМЕР (Беч)	
<i>На почецима српске периодике – Славено-сербски магазин и календар Захарије Орфелина</i>	32
Драгољуб ПЕРИЋ (Нови Сад)	
<i>Изучавања усмене књижевности у контексту књижевних награда. Награда Матице српске Младен Лесковац (1993–2023)</i>	33
Љиљана БАЊАНИН (Торино)	
<i>Србистички прилози Б. Гијона у фирентинском часопису Il Marzocco</i>	34
Ливија ЕКМЕЧИЋ (Стразбур)	
<i>Улога часописа Revue yougoslave у књижевним и културним везама Србије и Француске на почетку двадесетого века</i>	34
Синиша ЈЕЛУШИЋ (Цетиње)	
<i>Архимандрит Дионисије Миковић као уредник Српског магазина (1896, 1897) и Календара Бока (1909–1914)</i>	35
Персида ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО (Пескара)	
<i>Сарадник Српских часописа XIX века: В. В. Бороцки</i>	36
Оксана МИКИТЕНКО (Кијев)	
<i>Савремена српска фолклористика на украјинском језику</i>	36
Јелена ОСИПОВА (Москва)	
<i>Два одраза српског народног песништва у руској књижевности: XIX и XX век</i>	37
Соња ПЕТРОВИЋ (Београд)	
<i>Бабино опијело и сто и један гријех” – пародија и хумор у легендарној причи из Босанске виле</i>	37
Бранко ЗЛАТКОВИЋ (Београд)	
<i>Даница – Забавник Вука Караџића као литерарна тема</i>	38
Данијела ПЕТКОВИЋ (Београд)	
<i>Фолклор на страницама нове серије Српског књижевног гласника</i>	38

Дејан ИЛИЋ (Београд)	
<i>Народна књижевност у Дабро-босанском источнику</i>	39
Марина МЛАДЕНОВИЋ МИТРОВИЋ (Београд)	
<i>Српска народна књижевност у преводима</i>	
<i>Елодије Лотон Мијатовић</i>	40
Роберт ХОДЕЛ (Хамбург)	
<i>Преводи песништва Растка Петровића</i>	40
Дејан АЈДАЧИЋ (Гдањск)	
<i>Српске народне песме о Косовској бици у преводима</i>	
<i>и рецепцији Пољака</i>	41
Малгожата ФИЛИПЕК (Вроцлав)	
<i>Пољски превод романа Моме Капора Фолиранти</i>	
<i>према оригиналу</i>	41
Магдалена СЛАВСКА (Вроцлав)	
<i>Данута Ђирлић-Страшињска и Бранко Ђирлић –</i>	
<i>преводиоци и пропагатори српске књижевности</i>	
<i>за децу и омладину у Пољској</i>	42
Вероника ЈАРМАК (Кијев)	
<i>Српска научна литература у украјинским</i>	
<i>преводима: рецепција особина менталитета и језичке</i>	
<i>слике стварности</i>	43
Милена ИВАНОВИЋ (Београд)	
<i>Два превода Проклете авлије на украјински језик:</i>	
<i>проблем преношења турцизма</i>	44
Оља ПЕРИШИЋ (Торино)	
<i>Енциклопедијске одреднице у италијанском преводу</i>	
<i>романа Иследник Драгана Великића</i>	44
Јасмина НИКОЛИЋ (Београд)	
<i>Узорковање националне културе у британском</i>	
<i>романтизму: прве антологије превода српске и шпанске</i>	
<i>народне поезије на енглески језик</i>	45

Биљана ВАСИЋ (Софија)	
<i>Преводилачка компетенција у настави српског језика као страног</i>	46
Бојан ЈОВИЋ (Београд)	
<i>Једна полемика која није желела да остане код куће</i>	46
Јелена В. ЈОВАНОВИЋ (Ниш)	
<i>Оцена књижевности: савремени српски романи из угла књижевних награда</i>	47
Светлана ШЕАТОВИЋ (Београд)	
<i>Награда „Десанка Максимовић” – мера савремене поезије</i>	47
Мина ЂУРИЋ (Београд)	
<i>Међународне номинације писаца српске и јужнословенских књижевности за Нобелову награду</i>	48
Снежана БОЖИЋ (Ниш)	
<i>Књижевне награде и рецепцијска видљивост добитника /локални и национални оквири)</i>	49
Енрико ДАВАНЦО (Кјети-Пескара)	
<i>Борислав Пекић и његове награде. Књижевно ходочашће између политике репресије и званичних признања</i>	49
Слађана ИЛИЋ (Београд)	
<i>Награда Библиотеке града Београда Београдски победник: културни и друштвени контекст њеног настанка</i>	50
Саша КНЕЖЕВИЋ (Пале)	
<i>Књижевне награде у Републици Српској</i>	51
Милица КЕЦОЈЕВИЋ (Београд)	
<i>Послератна српска проза као предмет полемике у часопису Савременик и Дело</i>	51
Немања КАРОВИЋ (Београд)	
<i>Две дуге деценије послератног књижевног живота: дискусија у часопису Дело 1965. године: полемика поводом текста „Токови и струје у нашој данашњој литератури” Свете Лукића</i>	52

Марко РАДУЛОВИЋ (Београд) <i>Рецепција Антологије српског песништва Миодрага Павловића у књижевној критици и дневним новинама</i>	53
Миљана СИМОНОВИЋ (Лођ) <i>Винаверов Манифест експресионистичке школе и ликовна критика Милоша Црњанског</i>	53
Данијела СТАНИЋ (Београд) <i>Прве југословенске уметничке изложбе у књижевној периодици (лингвостилистичка анализа и историјско- уметнички значај)</i>	54
Милош ЈОЦИЋ (Нови Сад) <i>Doom-writing: Култура, технологија и уметност у серијалу Конац двадесетог века Војислава Деспотова</i>	55
Бранко ВРАНЕШ (Београд) <i>Ране приче Горана Петровића у краљевачкој књижевној периодици</i>	56
Маја МЕДАН ОРСИЋ (Нови Сад) <i>Програмски текстови надреализма: између елитизма и демократичности</i>	57
Сања ПЕРИЋ (Нови Сад) <i>Борислав Радовић као сарадник часописа Поезија (1996–2012)</i>	57
Милунка МИТИЋ (Ниш) <i>Идејност нишког часописа Градина на размеђи векова (1900–1901)</i>	58
Зона МРКАЉ (Београд) <i>Значај часописа Књижевност и језик за развој методике наставе књижевности</i>	59
Наташа СТАНКОВИЋ ШОШО (Београд) <i>Значај часописа Књижевност и језик за унапређивање школских програма и читанки за основну и средњу школу</i>	59

Милан ВУРДЕЉА (Београд)	
<i>Претраживање дигитализованих књижевних часописа као стваралачка активност у наставној обради епоха модерне и авангарде</i>	60
Горан РАДОЊИЋ (Никшић)	
<i>Жанровска хибридноост манифеста у српском модернизму</i>	61
Јелена МИЛИНКОВИЋ (Београд)	
<i>Први број књижевност часописа као (његов) манифест</i>	61
Владимир ПАПИЋ (Нови Сад)	
<i>Научници и универзитетски професори као писци у Летопису Матице српске (1946–2023)</i>	62
Јана ПЕТРОВИЋ (Београд)	
<i>Дубровачки писци и дубровачка књижевност у фељтонима Милана Савића</i>	62

ТЕЗЕ И РЕЗИМЕИ 54. МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ САСТАНКА СЛАВИСТА У ВУКОВЕ ДАНЕ. Издавач: Међународни славистички центар на Филолошком факултету. За издавача: Бошко Сувајџић. Уредници: Бошко Сувајџић, Александар Милановић. Коректура и техничко уређење: Катарина Тодоровић. Графички дизајн: Биљана Живојиновић. Припрема: „Чигоја штампа”, Београд, Студентски трг 13. Штампа: Штампарија МАБ, Београд. Тираж 150. ISBN 978-86-6153-743-1 .

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

050.488(497.11)"18/19"(048)
82:06.068(048)
811.163.41'366(048)
81'255.4(048)

МЕЂУНАРОДНИ научни састанак слависта у Вукове дане (54 ; 2024 ; Београд)
Тезе и резимеи / 54. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане,
Београд, 12-15. IX. 2024. ; [уредници Бошко Сувајдих и Александар Милановић]. –
Београд : Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 2024 (Београд :
МАН). – 73 стр. ; 24 cm

Тираж 150. – Садржај са насл. стр.: Књижевни часописи, манифестације
и награде ; Врсте речи у контексту језичких промена ; Српска књижевност,
наука и публицистика у преводу.

ISBN 978-86-6153-743-1

а) Књижевни часописи – Србија – 19в-20в – Апстракти б) Књижевне награде –
Апстракти в) Српски језик – Морфологија – Апстракти г) Књижевно превођење –
Апстракти

COBISS.SR-ID 151765001